

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

AKRAN ARACILIĞIYLA VERİLEN SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ
PROGRAMININ
İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDEKİ ÖĞRENCİLERİN
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSMAİL YELPAZE

GAZİANTEP
HAZİRAN – 2012

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

AKRAN ARACILIĞIYLA ANLATILAN SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ
PROGRAMININ
İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDEKİ ÖĞRENCİLERİN
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSMAİL YELPAZE

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Eyyup ÖZKAMALI

GAZİANTEP
HAZİRAN – 2012

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

Akran Aracılığıyla Verilen Sosyal Beceri Eğitimi Programının İlköğretim İkinci
Kademedeki öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerine Etkisi

İSMAİL YELPAZE

Tez Savunma Tarihi: 25/06/2012

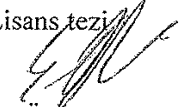
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Ahmet AĞIR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım

Doç. Dr. Bayram ÇETİN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi
olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Eyyup ÖZKAMALI
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi
olarak kabul edilmiştir.

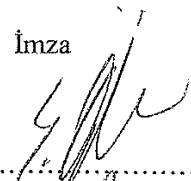

Jüri Üyeleri

İmza

Yrd. Doç. Eyyup ÖZKAMALI (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Mehmet MURAT

Yrd. Doç. Erhan TUNÇ

ÖZET

AKRAN ARACILIĞIYLA VERİLEN SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ PROGRAMININ İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDEKİ ÖĞRENCİLERİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

YELPAZE, İsmail

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Eyyup ÖZKAMALI

Haziran – 2012, 87 sayfa

Bu çalışmanın amacı, akran aracılı sosyal beceri eğitimi programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine etkisini incelemektir. Araştırma ön test – son test tek gruplu yarı deneysel bir çalışma modeline göre düzenlenmiştir. Araştırmanın evrenini Kahramanmaraş merkezindeki bir ilköğretim okuluna devam eden 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Ön test uygulanan 297 öğrenciden saldırganlık puanları yüksek olan 56 öğrenci seçilmiştir. Bunların 28 tanesi kız, 28 tanesi erkek öğrencidir. Ayrıca akran yardımcısı (rehberi) olarak yetiştirmek için de okuldan gönüllü ve akran yardımcısı olabilecek özellikleri taşıyan 11 tane 8. sınıf öğrenci seçilmiştir. Bunlara 8 hafta süren ve her oturumu 1,5 saat süren sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Seçilen 56 Öğrencinin saldırganlık düzeylerini belirlemek için Kocatürk (1982)'ün “Saldırganlık Envanteri”nden yararlanarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen, “Saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca, çalışmaya katılan öğrencilerin demografik bazı değişkenlerine ulaşmak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. 56 öğrenci 11 gruba ayrılmış ve akran rehberi olan 11 öğrenci bunlara sosyal beceri eğitimini vermiştir. Eğitimden sonra da son test uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 15 kullanılmıştır. Aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan uygulamanın istatistiksel sonuçlarına bakıldığında, akranlar aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitim programının öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin cinsiyetleri, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinde farklılığa sebep olurken, anne baba medeni durumu, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı, doğum sırası, oturdukları konut türü ve ailenin aylık gelirine göre öğrencilerin saldırganlık puanlarının farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Saldırganlık, Sosyal Beceri Eğitimi Programı, Akran Eğitimi, Akran Rehberliği, Akran Yardımcılığı, İlköğretim ikinci Kademe Öğrencileri

ABSTRACT**THE EFFECTIVENESS OF SOCIAL SKILLS TRAINING PROGRAM
TOLD VIA PEER TUTORING
ON THE LEVEL OF AGGRESSION OF
SECONDARY SCHOOL STUDENTS**

YELPAZE, İsmail

M. A. Thesis, Department of Educational Sciences

Supervisor: Assist. Prof. Eyyup ÖZKAMALI

June – 2012, 87 pages

The purpose of this study was to present the effectiveness of social skills training program told via peer tutoring on aggression level of secondary school students. The study was a semi-experimental model using experimental group with pre and post-tests. The population of this research consisted of 297 secondary school students at Kahramanmaraş. In order to evaluate aggression level of students, Aggression Questionary developed by Tuzgöl (1998) was used. Pre-test was applied to 297 students and 56 students who have maximum aggression score were selected. Additionally, a Personal Information Sheet developed by the researcher was used to record certain demographic variables. Eleven (eighth class) students having skills for being peer helper were selected at school. These students were told social skills training. The intervention program was applied one time a week, each in one and half hours sessions. Peer helpers told intervention program to selected 56 students as well. After application, last-test was applied to selected students, again. To analyze the data collected, SPSS 15 for computer was used. Results of the research revealed that the social skill training program told via peer helping (peer guidance) considerably decreased the level of aggression of students at secondary school students. Students' aggression level is statically significant different according to their sex, but not their parents status, parents' education level, brother number, birth order and level of income.

Key Words: Aggression, Social Skills Training Program, Peer Guidance, Peer Helping, Peer Tutoring, Secondary School Students

ÖNSÖZ

Bu çalışmada akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitimi programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine etkisi incelenmiştir.

Bu çalışmanın başlamasından bitişine kadar birçok kişinin katkısı olmuştur. İlk olarak, tez çalışmamın her aşamasında rahatlıkla ulaşıp her zaman sorularımı sorabildiğim ve her seferinde beni teşvik edici ve bilgilendirici cevaplarıyla tezimin tamamlanmasında çok büyük emeği geçen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Eyyup ÖZKAMALI'ya, tezimi okuyup değerli katkılarıyla tezimi daha iyi hale getirebilmem için bilgilerini esirgemeyen değerli jüri üyeleri Sayın Yrd. Doç. Mehmet MURAT ve Sayın Yrd. Doç. Erhan TUNÇ hocalarıma, bu çalışmanın yapıldığı Muallim Hayrullah Efendi İlköğretim Okulu idareci ve öğretmenlerine, çalışmam sırasında çeşitli şekillerde destek olan öncelikle Zülküf AYDEMİR ve diğer değerli arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Benden hiçbir zaman maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, aldığım her kararda her zaman yanımda olan anne-babam ve kardeşlerime de sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak tezimin incelemesini yaparak uygun gördüğü düzeltmeleri yapan edebiyat öğretmeni hayatıma pozitif katkılarıyla gelen değerli hayat arkadaşım Münevver KALA'ya çok teşekkür ederim.

İsmail YELPAZE

İÇİNDEKİLER

	sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLOLAR LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	xi
TANIMLAR.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Temel Denence.....	3
1.2.1. Araştırmanın Alt Denenceleri.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sayıtları.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ.....	7
2.1. Saldırganlık.....	7

2.1.1.	Saldırganlık Kurmaları.....	8
2.1.1.1.	İçgüdü Kuramları.....	8
2.1.1.1.1.	Psikanalitik Kuram.....	8
2.1.1.1.2.	Etiyolojik Kuram.....	9
2.1.1.2.	Biyolojik Temelli Kuram.....	10
2.1.1.3.	Davranışçı Kuramlar.....	11
2.1.1.3.1.	Engellenme Saldırganlık Kuramı.....	11
2.1.1.3.2.	İpucu Kuramı.....	11
2.1.1.3.3.	Sosyal Öğrenme Kuramı.....	12
2.1.2.	Saldırganlıkla İlgili Araştırmalar.....	14
2.2.	Sosyal Beceri.....	17
2.2.1.	Sosyal Beceri İle İlgili Araştırmalar.....	20
2.3.	Akran Rehberliği.....	22
2.3.1.	Akran Rehberliği İle İlgili Araştırmalar.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM.....	27
3.1. Araştırma Modeli.....	27
3.2. Evren ve Örneklem.....	28
3.3. Verilerin Toplanması.....	30
3.4. Veri Toplama Araçları.....	30
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	31
3.4.2. Saldırganlık Ölçeği.....	31
3.4.2.1. Saldırganlık Ölçeğinin Güvenirliği.....	32
3.4.2.2. Saldırganlık Ölçeğinin Geçerliliği.....	32
3.5. Uygulanan Program.....	32
3.5.1. Sosyal Beceri Eğitim Programı.....	32
3.6. Verilerin Analizi.....	36

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR	38
4.1. Grubun Genel Yapısına İlişkin Frekans ve Yüzdeler.....	38
4.2. Öğrencilerin Saldırganlık Puanlarının Çeşitli Demografik Özelliklere Göre Analiz Sonuçları.....	43
4.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları.....	44
4.2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları.....	44
4.2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kira/Kendi Evi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları.....	45
4.2.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Oturduğu Konut Türü Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları.....	45
4.2.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	46
4.2.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Baba İlişki Durumu Değişkenine Göre saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	47
4.2.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	48

4.2.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	49
4.2.9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeşler Arasındaki Sırası Değişkenine Göre saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	50
4.2.10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	51
4.2.11. Akran Yardımcılığında Yararlanan Öğrencilerin Ön-test ve Son-test Puanlarının Birbirleriyle İlişkisi.....	52
4.2.12. Akran yardımcıılığında Yararlanan öğrencilerin Ön-test ve Son-test Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-test analiz Sonuçları.....	52

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA-YORUM.....	53
5.1. Araştırmanın Temel Denencesi olan Akran Rehberliği Programı Aracılığıyla Verilen Sosyal Beceri Eğitim Programının İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerini Etkileyip-Etkilemeyeceğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar.....	53
5.2. Araştırmanın Alt Problemlerinden ‘İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	55
5.3. Araştırmanın Alt Problemlerinden ‘İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	56
5.4. Araştırmanın Alt Problemlerinden İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Anne-Baba Durumu (Boşanmış-Birlikte-Biri Vefat Etmiş) Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	57

5.5. Araştırmanın Alt Problemlerinden İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	58
5.6. Araştırmanın Alt Problemlerinden İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	59
5.7. Araştırmanın Alt Problemlerinden İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	60
5.8. Araştırmanın Alt Problemlerinden İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Kardeşleri Arasındaki Sırası Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	61
5.9. Araştırmanın Alt Problemlerinden İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Oturdukları Evin Ev Sahibi/Kiracı Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	62
5.10. Araştırmanın Alt Problemlerinden İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Oturdukları Konutun Türü Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	62
5.11. Araştırmanın Alt Problemlerinden İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Ailesinin Aylık Geliri Değişkenine Göre Saldırganlık Düzeyleri Farklılık Gösterip-Göstermediğine İlişkin Bulgulara Yönelik Tartışma Ve Yorumlar.....	62

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	64
6.1. SONUÇ.....	64
6.2. ÖNERİLER.....	65
6.2.1. Uygulayıcıya Yönelik Öneriler.....	65
6.2.2. Araştırmacıya Yönelik Öneriler.....	66
KAYNAKÇA.....	67
EKLER.....	79
Kişisel Bilgi Formu (Ek.1).....	80
Saldırganlık Ölçeği(Ek.2).....	81

Sosyal Beceri eğitim Programı(Ek.3).....	83
ÖZGEÇMİŞ.....	87

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Modeli.....	25
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	28
Tablo 3. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Ait Dağılım Değerleri.....	37
Tablo 4. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Cinsiyete Ait Dağılım Değerleri.....	37
Tablo 5. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Anne-Baba Durumu Değişkenine Ait Dağılım Değerleri.....	38
Tablo 6. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Ait Dağılım Değerleri.....	38
Tablo 7. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Ait Dağılım Değerleri.....	39
Tablo 8. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Ait Dağılım Değerleri.....	39
Tablo 9. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Kardeşleri Arasındaki Sırası Değişkenine Ait Dağılım Değerleri.....	40
Tablo 10. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Oturdukları Evin Kira/Kendi Evi Değişkenine Ait Dağılım Değerleri.....	40
Tablo 11. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Oturdukları Konutun Türü Değişkenine Ait Dağılım Değerleri.....	41
Tablo 12. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ailesinin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Ait Dağılım Değerleri.....	41
Tablo 13. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları.....	42
Tablo 14. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları.....	42

Tablo 15. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Kira/Kendi Evi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları.....	43
Tablo 16. Akran Rehberliğinden Yararlanan öğrencilerin Oturduğu Konut Türü Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları.....	43
Tablo 17. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri.....	44
Tablo 18. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları.....	44
Tablo 19. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Anne-Baba Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri.....	45
Tablo 20. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Anne-Baba Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları.....	45
Tablo 21. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri.....	46
Tablo 22. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları.....	46
Tablo 23. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri.....	47
Tablo 24. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları.....	47
Tablo 25. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Kardeşler Arasındaki Sırası Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri.....	48
Tablo 26. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Kardeşleri Arasındaki Sırası Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları.....	48
Tablo 27. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ailesinin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri.....	49
Tablo 28. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları.....	49
Tablo 29. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ön-test ve Son-test Saldırganlık Puanlarının Birbirleriyle İlişkisi.....	50
Tablo 30. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ön-test ve Son-test Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları.....	50

KISALTMALAR

ANOVA: Analysis of Variance

İ.Ö.O: İlköğretim Okulu

RCCP: Resolving Conflict Creatively Program- Yaratıcı Çatışma Çözme Eğitimi

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences- Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi

TDK: Türk Dil Kurumu

TANIMLAR

Akran Rehberliği: Deneyimli öğrencilerin, kendi akranlarının çevreye uyum, akademik başarı, sosyal gelişim ve arkadaş ilişkiler konusunda gelişim sağlamaları için onlara destek olmayı sağlayan akran dayanışmasıdır.

Akran Yardımcılığı: Arkadaşın arkadaşına yardım etmesi

Saldırganlık: Bilinçli şekilde diğer canlılara zarar verme niyetiyle yapılan her türlü davranış

Sosyal Beceri: Farklı durumlarda kişilerin uygun davranışları sergileyebilmesidir

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Okullar hiç kuşku yok ki, hayatımızın geniş bir bölümünde etkin bir şekilde yer almaktadır. Özellikle ülkemizde zorunlu eğitim süresinin uzatılmasıyla hemen her çocuk 6-15 yaş arasında (anasınıfı-ilköğretimin sonu) okulda bulunmaktadır. Okulun temel misyonu; çocukları ve gençleri eğitmek ve yetişkinlerin dünyasında etkin bir şekilde rol alabilmeleri için onları hayata hazırlamaktır (Öğülmüş, 1996). Bu süreçte öğrenciler okulda sadece pozitif bilimleri öğrenmekle kalmayıp, aynı zamanda kişiliklerini de oluşturmaktadır.

Her yaş döneminin kendine özgü kazanımları vardır. Ancak ergenlik dönemi başlangıcı kabul edilen 10-12 yaşlarında çocuklar, ilköğretim ikinci kademeye başlamaktadır. Atak (2011), insan yaşamında değişimlerin yoğun olarak yaşandığı bir dönem olan ergenliğin temel görevlerinden birinin de bireylerde kimlik değişimi olduğunu söylemektedir.

Ergenlik dönemindeki çocuklar için kaçınılmaz ve vazgeçilmez bir alan olan okulda; öğrenciler kendilerini sınıf, arkadaş ve oyun gruplarında bulurlar. Akran grupları da çocuğun sosyalleşmesinde çok büyük rol oynar. Akran grupları 6-12 yaş döneminde gelişir. Bu gruplar seçicidir. Özellikle cinsiyet, yaş ve sosyal statü bu yaşta akran grubuna seçilmede önemli kriterlerdendir. Arkadaşlık grubunun toplumsal örgütü, aile ve okuldan çok farklıdır. Akran grubunun üyeleri hemen hemen aynı yaştaadır. Yüz yüze ilişkileri kuvvetlidir. İlgileri, gelecekte çok günlük ve anlaktır (Gül, 2000).

Ergenlik döneminde birey kendine “Ben kimim?” sorusunu sorar ve bu soruya cevap aramaya başlar. Bu soruyu cevaplarırken, ana-babasından çok, akran gruplarından etkilenir. Genç, bir kimlik arayışı içerisine girer. Sonuçta çocuk

ergenlik döneminden ya “kimliğini kazanmış” olarak, ya da “kimlik karmaşası” ile çıkar. Başarılı bir şekilde kimlik sorununu çözerse, kendine güvenen, kendinden emin bir kişi olarak yaşamını sürdürebilir ve başarılı olur. Bu açıklamalardan görüyoruz ki, kişiliğin yapısında akranların önemi küçümsenemeyecek kadar fazladır (Hutson ve Cowie, 2005).

Okul, çocukların sosyal ve bilişsel gelişimlerine büyük katkı sağlamanın yanında, çocuklar arasında şiddet, zorbalık gibi olumsuz davranışların da yaygın olarak görüldüğü bir yerdir. Uz-Baş (2009), okul rehber öğretmenleriyle yaptığı bir araştırmada davranışsal problemlerin ilk sıralarda olduğunu ortaya koymuştur. Eğitim kademelerine göre incelendiğinde, davranışsal problemler ilköğretim düzeyinde de en çok belirtilen problem alanı olurken (okul rehber öğretmenlerinin % 89,3’ü), ortaöğretim düzeyinde akademik problemlerin, önemli problemler arasında birinci sırada gelmektedir (okul rehber öğretmenlerinin % 91,7’si).

Araştırmalar, son yıllarda okul çocukları arasında saldırgan davranışların arttığını, artık bu saldırganlığın göz ardı edilemeyecek kadar ciddi bir problem olduğunu ve bu sebeple birçok öğrencinin saldırganlık davranışlarına maruz kalmasından dolayı mağdur olduğunu göstermektedir (Webster-Stratton, 1999).

‘İngiltere’de çocukların korunması ve refahlarının artırılmasına ilişkin “çocuk koruma sistemi” başlığında, çeşitli yasal düzenlemeler yapılarak 2002 yılında eğitim yasası oluşturulmuştur. 2002-Eğitim Yasası, (Education Act-2002). “Her Çocuk Önemlidir” sloganıyla çıkarılan Yeşil Bildiri, (Green Paper), 2004- Çocuk Yasası (Children’s Act-2004) ile çocukların sağlık, güvenlik, mutluluk, topluma olumlu katkıda bulunma, ekonomik refah gibi hakları yasal güvence altına alınmıştır. Yukarıda bahsedilen eğitim yasasında ‘Zorbalıkla Mücadele Birliği’ kurulmuştur. Bu birlik zorbalığı; güç dengesizliğinin yaşandığı durumlarda istemli, tekrarlayıcı veya devamlı olarak bir grubun veya kişinin diğer bir kişiye zarar vermesi olarak tanımlamaktadır. Zorbalık yüz yüze, üçüncü kişiler aracılığıyla veya yazı, e-posta yoluyla da olabilmektedir. Fiziksel ve duygusal olabilmektedir. Zorbalık içerisinde isim takma, alay etme, tehdit etme, taklit etme, saldırgan tutumlarda bulunma, vurma, cezalandırma, şiddet, kişisel eşyalara zarar verme, dedikodu yapma, gruptan dışlama, söylenti yayma, iftira atma, yer almaktadır. ’ (Elmacı, 2009).

Zorbalık ve mücadele birliğinin eğitim ve beceri bölümü araştırmacılarından Oliver ve Candappa (2003)’nın yaptıkları bir çalışmada beşinci sınıf öğrencilerinin %51’i ve sekizinci sınıf öğrencilerinin %28’i dönem içinde zorbalığa uğradıkları, öğrenci bildirimlerine dayanarak gösterilmiştir. Aynı

çalışmada ilköğretim öğrencilerinin yarısından fazlası (birinci kademe %51- ikinci kademe %54) zorbalığı kendi okulları için büyük bir problem olarak gördüklerini belirtmektedir.

Ülkemizin gerçekleri göz önünde bulundurulduğunda, okullarda alkol ve uyuşturucu kullanmaya yönelme; okul vandalizm adı verilen hırsızlık, okul araç-gereçlerine zarar verme, okul zorbalığı, intihar ve okul devamsızlıklarındaki artış gibi olumsuz tutum ve davranışların giderek artmasından dolayı, eğitim sistemimizde psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine duyulan ihtiyaç daha da artmaktadır (Ültanır, 2005).

Okullarda davranış problemleri görüldüğünde bunun için en uygun, bilimsel yöntemi izleyip müdahale edebilecek kişi okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenidir. Yapılan bir araştırmada, saldırganlık ve şiddete yönelik hizmetler arasında bireysel psikolojik danışma % 42,5 ile ön sıralarda yerini almaktadır. Ancak okullarımızdaki öğrenci sayıları ve rehber öğretmen sayılarına baktığımızda bireysel psikolojik danışma oldukça maliyetli ve zor bir yöntemdir. Bunun yerine grup rehberliği yapmak daha avantajlı olabilir. Hatta akran rehberliği yöntemi kullanılarak daha çok öğrenciye ulaşmak mümkündür.

Netice de akran rehberliği okullarda yaygın şekilde kullanılabilir. Saldırganlık gibi ciddi ve okullarda yaygın olan bir problemi azaltmak için akran rehberliği veya akran yardımcılığı, akran arabuluculuğu etkin şekilde kullanılarak bu problem azaltılabilir.

1.2.Araştırmanın Amacı ve Temel Denence

Bu tez çalışmanın amacı, ilköğretimde yaygın olarak görülen öğrencilerin saldırganlık davranışlarını azaltmak için etkili yollar bulmaya çalışmaktır. Saldırganlığı azaltmak için literatür tarandığında, saldırganlığın sebepleri üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, sosyal beceri eğitiminin oldukça faydalı sonuçları olduğu görülmüştür. Önceki yapılan benzer çalışmalardan farklı olarak, bu çalışmada akranlar etkin olarak kullanılmaya çalışılmıştır.

İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltacağı düşünülerek bir sosyal beceri eğitimi programı oluşturulmuş ve akranlar aracılığıyla birçok öğrenciye bu eğitim verilmiştir.

Bu çalışmanın temel denencesi, akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitimi programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini azaltacağı yönündedir.

1.2.1.Araştırmanın Alt Denenceleri

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin:

-Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

Sınıf düzeyi değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

-Anne-baba ilişki (birlikte, biri vefat etmiş, ayrı) değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

-Baba eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

-Anne eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

-Oturulan konut türü değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

-Kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

-Oturulan konut durumu (kiracı-ev sahibi) değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

-Doğum sırası değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

- Ailenin gelir durumu değişkenine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

-Akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitimi programını alan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri anlamlı düzeyde azalacaktır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Okullarda yaşanan şiddet olaylarının birçok sebebi vardır. Bunların içerisinde ailenin ekonomik durumu, öğrencinin yetiştiği ortam, okuldaki idareci-öğretmen-öğrenci davranışları gibi birçok sebep sayılabilir. Bunların hepsini bir anda değiştirebilmek mümkün değildir. Ancak öğrenciye, kendini şiddete teşvik edecek sebeplerle nasıl baş edeceği, neler yapabileceği öğretilir. Bunu yapmak, yukarıdaki sebepleri ortadan kaldırmaktan daha çabuk olduğu gibi daha da ekonomiktir (Estévez ve ark. 2008).

Öğrencinin kendi durumunun farkına varması, saldırganlıkla baş edebilmesi için buna uygun sosyal beceri eğitimi alması faydalı olacaktır. Sosyal beceri eğitiminde öğrenciler, duyguları tanıma, kendini ifade edebilme, iletişim becerilerini ve öfke kontrol yöntemlerini öğrenirler (Akkök, 1996).

Öğrencilerin ilköğretim ikinci kademe döneminde birbirlerini etkileme ve birbirlerinden etkilenme noktasında hassas bir dönemde olduğu bilinmektedir. Özellikle bu dönemde öğrencilere akran aracılı eğitim verilmesiyle, eğitimin daha etkili olacağı düşünülmektedir. Çünkü onların bilişsel düzeyleri birbirine yakındır ve ortak dil kullanabilirler. Ayrıca yaşadıkları ortam ve olaylar da oldukça benzerdir.

Ayrıca rehber öğretmenlerin öğrenci sayısına oranla (1/850 civarı) çok az olduğu düşünülürse, daha çok öğrenciye ulaşmak için akran rehberliği oldukça ekonomik ve yararlı bir yöntemdir (fıratyalcin.com/2012).

1.4.Araştırmanın Sayıltıları

-Araştırmaya katılan öğrenciler uygulanan ölçeklere yönlendirmesiz, içtenlikle cevaplar vermişlerdir.

-Örnekleme grubu evreni temsil etmek için yeterlidir

-Araştırmada kullanılan materyaller geçerli ve güvenilirlerdir

-Kullanılan SPSS programındaki istatistiksel teknikler amaca uygundur

-Bu konuya benzer konulardaki daha önce yapılmış konularla ilgili literatür taraması, bu çalışmanın yapılması için gerekli bilgiyi toplama açısından yeterlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Kahramanmaraş ili merkez ilçesindeki bir devlet okulunda ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yapılmıştır. Bu çalışmada kullanılan bulgular, araştırmada kullanılan Saldırganlık Ölçeği (Tuzgöl, 1998)'nin ölçtüğü ve Kişisel Bilgi Formunda yer alan demografik bilgilerle sınırlıdır.

Araştırma sonuçları, ancak bu araştırmanın yapıldığı okuldaki öğrencilerin yaşadığı ortamlara benzer ortamlarda yaşayan diğer öğrencilere genellenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ

2.1.Saldırganlık

“Saldırganlık” teriminin kökeni Latince 'den gelmektedir. Saldırganlığın şiddet çağrışımı aslında ‘birine yaklaşma-yanaşma’ anlamından gelmektedir. Latince bir fiil olan ‘agredi’ (saldırmak); aslında öneki ad- (yönelme) ve gredi (yürümek) kelimelerini temel alır (Ayto, 2005).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise, saldırganlık (ruh bilimi); bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine direktme çabası olarak açıklanır.(TDK). Saldırganlığın yerine sıklıkla ‘öfke’ kelimesi de kullanılmaktadır. İki terim birbirinin aynı olmasa da aralarında çok önemli bir farkta görülmemektedir. TDK sözlüğünde öfke; ‘engellenme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap.’ olarak tanımlanmaktadır (TDK sözlüğü, 2012).

Saldırganlık günümüzde evrensel bir sorundur. İnsanlardaki bu problemlili davranış bireyin psikolojik, fizyolojik, biyolojik durumuyla ilişkilendirilebileceği gibi, bireyin yaşadığı çevrenin kültürel özellikleriyle de ilişkilendirilebilir (Hasan, Osman and Azarian, 2009).

Günlük hayatımızda çok sık şekilde kullandığımız veya duyduğumuz ‘saldırganlık’ teriminin herkes tarafından kabul edilmiş ortak bir tanımı yoktur. Çok kullanılan bir kelime olmasının aksine o kadar da iyi anlaşıldığı söylenemez. Bu sebeple bu terimi tanımlarken herkes bazı noktalarını önemli görerek ona göre tanım yapmaya çalışmıştır.

Bazı sosyal bilimciler davranışa odaklanırken, bazıları niyete ve psikolojik duruma odaklanmaktadır. Bazıları ise her ikisinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini ileri sürmektedir (Robert, Deborah ve Richardson, 1994). Ancak günümüzde çoğu sosyal bilimcinin kabul ettiği saldırganlık teriminin tanımı, ‘*yapılan davranıştan kaçmaya sevk edecek canlıları bilinçli şekilde incitme veya onlara zarar verme davranışı*’dır (p.7). Bu tanımdan yola çıkarak, bir davranışın saldırgan olarak tanımlanabilmesi için, niyetin de bilinmesi gerektiğini anlıyoruz. Bunu bir örnekle yazar pekiştirmiştir: ‘*Şayet niyetleri dikkate almazsak bir dışçı de, bir doktor da kendi mesleğini yaparken saldırgan davranış gösteriyor veya şiddet uyguluyor dememiz gerekir.*’ diyor (p.9).

Kaza ile verilen zararlar da şiddet sayılamaz, çünkü zarar veren kişinin karşısındakine zarar verme gibi bir niyeti yoktur. Ayrıca yardım etme davranışında bulunurken istemeyerek birine zarar vermek de aynı şekilde şiddet içeren davranışlar arasında sayılamaz (Anderson & Bushman, 2002).

Bushman & Anderson (2001), saldırganlığı iki gruba ayırmaktadır. Birincisi; düşmanca yapılan saldırganlık. Burada yapılan davranışta niyet, karşısındakine zarar vermektir ve tepkisel bir davranıştır. Bu davranışta kesinlikle öfke hâkimdir. Burada yapılan saldırganlık ateşli bir şekilde yapılmıştır. Aynı zamanda davranışın sonucu üzerine pek düşünülmemiştir, faydası ya da bedeli hesaplanmadan plansız şekilde yapılmıştır. İkinci saldırganlık türü ise amaçsal saldırganlıktır. Bu davranışta kişi kurbana zarar verme amacından ziyade başka amaçlarını elde etmek için uyguladığı davranışlardır. Yani temel amaç karşısındakine zarar vermek değildir. Ayrıca davranışın sonucu önceden hesaplanmış ve davranış bir plan dâhilinde yapılmıştır. Bu davranış türünü birinci türden ayıran diğer bir özellik de davranışın yapılması sırasında kişi öfkeli olmayabilir.

2.1.1.Saldırganlık Kuramları

2.1.1.1. İçgüdü Kuramları

2.1.1.1.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuramın öncüsü Freud’dur. Freud, insan davranışlarını doğuştan gelen içsel güdülerle açıklamaya çalışmıştır. İçgüdü ise; doğuştan var olan, sonradan kazanılmamış, öğrenilmemiş, kalıplaşmış davranışları ortaya çıkaran iç güçlerdir. İnsandaki tüm güdülerini yaşam içgüdüsü (eros) ve ölüm içgüdüsü (thanatos) olarak iki

ana başlık altında toplamıştır. İçgüdülerin ilk işlevi, gereksinimleri karşılarken ortaya çıkan gerilimi ortadan kaldırmak veya azaltmaya çalışmaktır. Yaşam içgüdülerini neslin devamı için gerekli olan ve kullanılan içgüdülerdir. Yaşam içgüdülerini çalıştıran enerji libido olarak adlandırılmıştır ve en önemli türevi de cinselliktir (Geçtan, 1998).

Yaşamın amacının ölüm olduğunu söyleyen Freud, insanlar farkında olmasa da herkesin içinde bir ölüm isteği olduğunu iddia etmektedir. Bu ölüm içgüdüsünü ise yıkıcı güçler olarak da tanımlamıştır ve bu içgüdünün en önemli türevi de yıkıcılık ve saldırganlıktır (Doğan, 2005).

Freud saldırganlık hakkındaki görüşlerini 1932 yılında Albert Einstein'e yazdığı bir mektupta da dile getirmiştir. Einstein'in, 'insanların neden savaştıkları' konusundaki sorusuna Freud; bunun üzerine çalışmalar yaptıklarını ve insanları savaşa kolayca sürükleyebilecek bir içgüdünün varlığına inandıklarını dile getirmiştir. Bir ölüm içgüdüsü var ve bu kendini saldırganlık olarak dışa vuruyor. Canlı varlıklar kendine yabancı olan her şeyi ortadan kaldırıp kendisini tehlikelerden koruyarak, rahat ve güvenli bir yaşam kurmaya çalışıyorlar (Kumru-Sarıca, 2008).

Aranson (2003)'un saldırganlık açıklaması oldukça açıktır. 'Zarar verme amacıyla yapılan ve sonucunda zarar veren her davranış şiddettir.' Yıkıcı ve saldırganlık enerjilerinin mutlaka dışa vurulması gereken dürtüler olduğunu söylüyor. Aynen bir kapalı kutu içerisindeki gaz gibidir. İçeri de aşırı basınç yapar, şayet dışarı zamanında çıkarılmazsa biriken gaz gibi sonraki patlaması daha şiddetli olur. Kişi bu dürtüyü kendine yöneltirse intihar gibi eğilimlere girer, dışarıdaki objelere yöneltirse de şiddet-saldırganlık olur.

2.1.1.1.2. Etiyolojik Kuram

Etiyolojik kuram da psikanalizciler gibi saldırganlığın doğuştan geldiğini iddia etmektedirler. Bu kuramın öncüsü Lorenz'dir. Bu kuramın araştırmacıları, araştırmalarını hayvansal davranışları doğal ortamlarda gözlemleyerek yapmışlardır. Lorenz'e göre kişi dış olaylara bağlı olmaksızın saldırgan davranmaktadır. Saldırganlık; dış uyarıcılardan bağımsız, içgüdüsel bir enerjiden kaynaklanan bir davranıştır (Halıcı, 2005). Ona göre bu içgüdü ortaya çıkmak için kendine uygun ortam buluncaya kadar yoğunlaşır ve uygun ortam bulunca da ortaya çıkar.

Freedman'a (1998) göre bu kuramı denemenin en iyi yolu, saldırgan davranışları ortaya çıkaran durumları ortadan kaldırmak ve sadece içgüdü olarak davranışın kendiliğinden ortaya çıkıp-çıkmayacağını gözlemlemektir. Eğer saldırganlık uygun ortam bulduğunda bir duruma tepki olmaksızın kendiliğinden ortaya çıkarsa saldırganlığın içgüdüsel olduğu söylenebilir.

Lorenz'e göre şiddet, farklı türler arasından ziyade aynı tür içerisinde. Türler kendi içerisinde mücadele vererek en iyileri hayatta kalır ve neslin devamı için en sağlıklı bireyler seçilmiş olur. Bu durum aynen programlanmış gibidir ve içgüdüselidir (Arıcak, 1995).

2.1.1.2. Biyolojik Temelli Kuram

Biyolojik kuram tüm davranışlarımızın kaynağının beyin ve merkezi sinir sistemi olduğu tezinden yola çıkarak saldırgan davranışlarımızı da beyine ve beyindeki bazı maddelere dayandırarak açıklamaya çalışmıştır. Bu alandaki çalışmalar bir nörotransmitter olan seratoninde, bir hormon olan androjende, erkeklerde olan Y kromozomunda, hipotalamus, mesansafalon, amigdala gibi beyin yapılarında ve genetik etkenlerde yoğunlaşmıştır (Omay, 2008).

Bazı kuramcılar; beynin, merkezi sinir sisteminin ve endokrin sisteminin saldırganlığa yol açtığını öne sürmektedirler. Beyindeki tümörlerin de saldırgan davranışlara yol açtığı şeklinde açıklamalar da bulunmaktadır. Bazı bilim adamları ise beyinde saldırgan davranışlara sebep olan merkezler olduğunu iddia etmektedir (Dizman, 2003).

Bazı bilim insanları da; cinsiyeti belirleyen kromozomlardan olan Y kromozomu bazı erkeklerde bir tane fazla olur (XYY) ve burada fazla olan Y kromozomu erkeklerde saldırganlığın sebebi olarak görülebilir der (Dizman, 2003).

Uzun süren fiziksel ve hormonal rahatsızlıkların da saldırganlığı tetiklediğini söyleyen bilim insanları vardır. Hayvanları gözlemleyen bazı bilim kuramcıları, hayvanların regl döneminde daha saldırgan olduğunu söylemişlerdir (Halıcı, 2005).

Bazı hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalarda görülmüştür ki; hayvanların beyinlerinin bazı bölgelerine verilen elektriksel uyarılar hayvanların saldırganlığını artırırken, başka bölgelere verilen uyarımlar hayvanları daha pasif hale getirmiştir. Yapılan çeşitli araştırmalardan yola çıkan bazı bilim insanları, şiddet içeren patlamaların nörolojik olduğunu söylemişlerdir (Omay, 2008).

2.1.1.3. Davranışçı Kuramlar

2.1.1.3.1. Engellenme-Saldırganlık Kuramı

Dürtünün amacı; bir amaca ulaşmak, ihtiyaçlarını gidermek ve bunun sonucunda haz almaktır. Dürtü bu amaca doğru giderken önüne bir engel çıkıyor ve boşalım veya haz yaşanmıyorsa bu duruma engellenme denir (Öztürk, 1997).

Bu kuramın öncüsü olan Dolar, psikanalitik kuramdan etkilenmiştir. Bu kuramın iddiası; saldırgan davranışın temelinde engellenme bulunmaktadır. Saldırganlık dürtüsü de diğer dürtüler gibidir. Nasıl açlık yemek yeme isteğini, susuzluk su içme isteğini tetikliyorsa, aynı şekilde engellenme de saldırganlık güdüsüne sebep olur (Doğan, 2001).

Bu kuramın iki sayılıtı vardır: Birincisi, tüm engellemeler saldırganlığa sebep olur; ikincisi, ortada bir saldırganlık varsa bu engellenmeden kaynaklanmıştır.

Daha sonra bu iddia biraz daha yumuşatılmıştır. Her engellenmenin saldırganlıkla sonuçlanmadığı ortaya çıkmıştır (Freedman ve ark, 2003. Akt. Halıcı, 2005). Freedman bu kuramla ilgili bazı araştırmalar yapmıştır. Bir araştırmasında oyuncak dolu bir odaya çocukları götürmüş ancak oyuncaklara erişmelerini bir süre engellemiştir. Daha sonra oynamalarına izin vermiştir. Başka bir grubun da doğrudan, hiçbir engelle karşılaşmadan oyuncaklara ulaşmalarına fırsat vermiştir. İki grubu karşılaştırdığında; birinci grup oyuncaklara şiddet uygulamış, onlara zarar vermiştir. İkinci grup bu konuda daha sakin davranmıştır.

Miller' e göre her engellenme saldırganlıkla sonuçlanmayabilir. Bunu etkileyen başka faktörler de vardır. Kişilik yapısı, yetiştiği kültür, engellenme derecesi bunların hepsi saldırgan davranışın ortaya çıkmasını ve davranışın şiddetini etkiler (Arıca, 1995).

Berkowitz'e göre (1973), eğer engellenme bilinçli şekilde yapılmadıysa, bir kaza sonucu olduysa veya haklı bir nedene dayanılarak yapıldıysa saldırganlığın ortaya çıkma ihtimali azalır (Akt. Tok, 2001).

2.1.1.3.2. İpucu kuramı

Engellenme-saldırganlık kuramında üzerinde çok durulmayan 'öfke' bu kuramda daha temele alınmıştır. Berkowitz (1962) her engellenmenin anında saldırganlık tepkisine dönüşmeyebileceğini söylemektedir. Engellenme, sürecin sadece saldırıya geçiş safhasını doldurmaktadır. Daha önce yaşanmış saldırganlıkların da bu süreci etkileyeceğini söylemektedir. Aynı zamanda uygun

ortamın da olması gerektiğini vurgular. Örneğin futbol maçlarında kendine daha önce faul yapan birine daha sonra hakemin göremeyeceği bir yerde faul yapmak gibi.

2.1.1.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Öğrenme kuramlarına göre, davranışlarımız türe özgü eğilimler ya da kalıtsal olarak aktarılan kişisel özellikler tarafından şekillendirilir. Tüm davranışlarımız çevreye verdiğimiz tepkilerin birer sonucudur (Dizman, 2003).

Psikologların birçoğu, saldırganlığın yalnızca doğuştan gelen (içgüdü), ya da tamamen biyolojik kökenli, kalıtsal (biyolojik kuram) olduğunu iddia etmenin doğru olmadığını; öğrenmenin saldırganlığın şiddeti ve saldırgan davranışın türü üzerinde çok belirleyici olduğunu iddia etmektedirler (Omay, 2008).

Aslında tüm kuramlar saldırgan davranışların çeşidi ya da türü üzerinde öğrenmenin bir şekilde etkili olduğunu gizil olarak kabul etmektedir. Yukarıdaki kuramlara bakıldığında hepsi saldırganlığın dışa vurulabilmesi için uygun ortamın gerekli olduğunu söyler, bazıları ise işe yarayacak en uygun saldırganlık davranışının gösterileceğini söyler. Bunların hepsi daha önce yaşanmışsa birey saldırganlık tepkisini ona göre verir. Bu kuramcılarının gizil kabullerinin yanında öğrenmenin saldırganlık üzerinde etkili olduğunu özellikle vurgulayan kişi Bandura'dır. Sosyal öğrenme kuramcıları saldırganlığın iki şekilde öğrenildiğini iddia etmektedirler: Taklit ve pekiştirme yoluyla öğrenme (Tuzgöl, 1998).

Hemen hemen tüm canlılar taklit yolunu çok sık kullanırlar. İnsanlar da canlılar içinde taklidi en çok kullananlardandır. Ancak çocukluk döneminde taklit daha yaygın olarak görülür. Çocuklar kendinden büyük, toplum tarafından kabul edilen bireyleri taklit etme eğiliminde olurlar. Bunun yanında kendilerine daha yakın gördükleri kişileri daha çok taklit ederler (Dizman, 2003).

Çocukların ilk gördüğü ve en sık gördüğü büyükleri anne-babalarıdır. Bu sebeple onları daha çok taklit ederler. Eğer anne babalar uygun davranış modeli gösterirlerse, çocukların da olumlu davranış edinmeleri muhtemeldir. Eğer aile içinde kavga hakimse, anlaşmazlıklar varsa, bireyler isteklerini şiddet, saldırganlık kullanarak çözmeye çalışıyorlarsa; bunları gözlemleyen çocuklar da bu davranışları örnek alarak benzer davranışlar gösterirler (Hatunoğlu, 1994). Bazı anne babalar veya öğretmenler çocukların birbirleriyle yaptıkları kavgalarla çok sık karşılaşılırlar. Bu davranışı azaltmak için çocukları cezalandırma yöntemine başvururlar. Maalesef ceza yöntemleri pek de işe yaramayan bir yöntemdir. Kavga eden çocukları çağırıp,

neden kavga ediyorsunuz diye onları döverler. Bu davranış çocuğu cezalandırmanın yanında, farkında olmadan şiddeti özendirecek olumsuz bir örnek davranış olabilir. Çocuk buradan yola çıkarak şiddetin yanlış yapanlar üzerinde kullanılabileceği fikrini edinebilir (Dökmen, 1998).

Pekiştirme yoluyla öğrenme sadece çocuklar için değil, yetişkin insanlar için de kullanılmaktadır. Bir davranış sürekli kendini tekrar ediyorsa, bu davranış için mutlaka bir pekiştireç kullanılmıştır. Farkında olarak ya da farkında olmaksızın anne-babalar, öğretmenler çocuğun davranışını pekiştirebilirler. Çocukların yaptığı saldırgan davranışları onaylayarak; ‘afetin oğlum dayak yemedin’, veya istediği yapılmayınca saldırgan davranarak isteklerini yerine getirebilen çocukların saldırgan davranışları pekiştirilmiş olur. Bu yolla çocuk saldırgan davranışını devam ettirir (Demirhan, 2002). Bir çocuk tarafından şiddet kullanılarak başka bir çocuğun elinden oyuncuğunun alınması ve bu duruma müdahale edilmeyip oyuncuğun çocukta kalmasına izin verilmesi neticesinde, bu çocuk benzer durumlarda aynı saldırgan davranışı tekrar edecektir ve daha kötüsü bu durumu başka ortamlara da genelleme ihtimali artacaktır (Çetinkaya, 1991).

Bandura ve Walters (1970)’in yaptığı bir araştırma, sözle ya da fiziksel olarak verilen cezaların saldırgan davranışın sıklığını azalttığını, ancak diğer taraftan saldırgan davranışlarından dolayı engellenen bireylerin saldırganlığını başka nesnelere yöneltme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır (Akt. Yalçın, 2004).

Freedman ve arkadaşları (2003) da saldırgan davranışta bulunan çocukları cezalandırmanın onları daha saldırgan hale getireceğini savunmaktadır. Bunun nedeni olarak da; cezaların çocukları daha kızgın hale getirmesi veya cezayı veren otoriteyi örnek alabilme ihtimalini görmüşlerdir.

Sosyal öğrenme kuramcılarını, saldırganlığı cinsel değişken açısından da incelemişlerdir. Bebekler ilk aylarda çevrenin pek de farkında olmadan saldırgan davranışlar geliştirirler. Henüz bir öğrenme yoktur. İhtiyaçları karşılanmadığı zaman sağa sola vururlar, kendilerini hırpalar, ağlarlar. Bu her iki cinsiyet için de geçerlidir. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki; bu farksızlık erken çocukluk dönemine kadar devam etmektedir. Ancak yaşlar biraz daha ilerledikten sonra erkeklerin kızlara göre daha saldırgan ve işbirliğine pek yanaşmadıkları; kız çocukların ise topluma uyum konusunda daha olgun davrandıkları görülmüştür (Zülal, 2001). Bunun nedeni de, toplumun cinsiyetlere karşı farklı tutumlar sergilemeleri veya onlardan farklı beklentilerde bulunmalarıdır. Erkekler kendi akran grupları içerisinde şiddet

davranışlarının daha çok pekiştirilmesi ve onaylanması sebebiyle daha saldırgan olabilmektedirler.

Başka bir araştırmada ise saldırganlık konusunda cinsiyetler arasında görülen farkın, saldırganlığın dozundan değil, dışa vuruş biçiminden kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır. Kendilerine gösterilen davranış modellerine bağlı olarak erkek çocukların saldırganlıklarını fiziksel ve sözel olarak; kız çocukların da ilişkilerinde geçimsizlik biçiminde sergiledikleri tespit edilmiştir (Zülal 2001).

2.1.2. Saldırganlıkla İlgili Araştırmalar

Tok (2001) cinsiyet rolleriyle ilgili farklı kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyini incelediği araştırmasında; cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların, cinsiyet değişkeniyle birlikte alındığında saldırganlık üzerinde ortak etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Yalçın (2004)'ın yaptığı 'ailelerden aldığı destek düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri' adlı çalışmasında; aileden aldıkları destek düzeyi ile okuldaki arkadaşlarından memnun olma durumunun saldırganlık üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmuştur. Aileden algılanan destek düzeyi ile cinsiyet, ekonomik durum, sınıf, ailedeki tartışma ve kavga sıklığı değişkenlerinin saldırganlık üzerinde ortak bir etkisi olmadığı görülmüştür.

İlköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yapılan bir çalışmada öğrencilerin okul iklim algılarıyla saldırganlık puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmadan çıkan sonuç, öğrencilerin saldırganlık ölçeği puanları ile çete aktiviteleri, cinsel taciz, cinsiyet ayrımcılığı arasında olumlu ilişki bulunmuştur. Öğretmen-öğrenci ilişkileri, güvenlik ve düzenlilik, idare, öğrencilerin akademik yönlendirilmesi, öğrencilerin davranışsal değerleri, yol gösterme, öğrenciler arası ilişkiler, anne, baba, toplum ve okul arası ilişkiler, ders yönetimi, öğrenci etkinlikleri arasında olumsuz ilgileşim bulunmuştur (Omay, 2008).

Halıcı (2005) tarafından yapılan bir çalışmada 12-14 yaş arasındaki çocukların saldırganlık eğilimleriyle benlik kavramları incelenmiştir. Halıcı' nın bu çalışmasında 'çocuğun oturduğu yer' değişkeninin, çocukların saldırganlık eğilimlerinin çeşitli boyutlardaki puanlarda anlamlı bir etkiye sebep olduğu görülmüştür. Ayrıca çocukların benlik kavramı ile saldırganlık bunalımı ve yansıtılmış saldırganlık puanları arasında pozitif bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir.

Dizman (2003) beşinci sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada anne-babası ile yaşayan çocuklarla, anne yoksunu çocukların saldırganlık eğilimi alt boyut puan ortalamaları arasında önemli farklılıklar olduğunu bulmuştur. Çocukların sosyo-ekonomik düzeyi, yaşı, doğum sırası, anne baba öğrenim düzeyinin toplam saldırganlık puanı açısından farklılığa sebep olduğunu da belirtmektedir. Anneden ayrılığın süresi, anneden ayrılık yaşı, anneyi görme sıklığı değişkenlerinin anne yoksunu olan çocukların toplam saldırganlık eğilim puanları üzerindeki etkisinin önemli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kumru-Sarıca (2008) sosyal beceri eğitim programının ergenlerin saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Yaptığı deneysel çalışmada deney, kontrol ve plasebo grupları oluşturmuştur. Verilen eğitimin deney grubunun saldırganlık ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. Ancak bu üç grubun son test puanları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Başka bir araştırmada bilişsel davranışsal teknikler ve psikodrama teknikleri kullanılarak yapılan grupla psikolojik danışmanın saldırganlık üzerindeki etkilerine bakılmıştır. Bilişsel davranışsal teknikler ile yapılan grupla psikolojik danışma uygulamalarının kontrol grubuna göre, saldırganlık toplam, fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık toplam puanları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Sözel saldırganlık puanları üzerinde fark bulunmamıştır. Psikodrama teknikleri ile yapılan grupla psikolojik danışma uygulamalarının kontrol grubuna göre, saldırganlık toplam, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık toplam puanları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Sözel ve fiziksel saldırganlık toplam puanları üzerinde ise etkisi görülmemiştir. İki deney grubu karşılaştırıldığında, bilişsel davranışçı teknikler kullanılarak uygulama yapılan birinci deney grubunun psikodrama teknikleri kullanılarak uygulama yapılan ikinci deney grubuna göre, öğrencilerin saldırganlık puanları üzerinde saldırganlık toplam, fiziksel saldırganlık ve öfke toplam puanları üzerinde daha etkili olduğu görülmüştür (Karataş, 2008).

Efiliti (2006) ortaöğretim öğrencileriyle yaptığı çalışmada, erkeklerin saldırganlık puanlarının anlamlı derecede kızların saldırganlık puanlarından yüksek olduğunu bulmuştur. Ayrıca sınıf düzeylerine bakıldığında lise ikinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık puanları lise 1 ve lise 3'lerin puanlarına göre daha düşük bulunmuştur.

İzmir ilinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada, öğrencilere müzakere ve arabuluculuk eğitimi verilmiştir. Bu eğitimin öğrencilerin saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma sonucuna bakıldığında, bu eğitimin öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azalttığı ortaya çıkmıştır. Ancak sadece 5. sınıf öğrencileri değerlendirildiğinde ön-test puanları ile son-test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu eğitimin cinsiyet değişkeni üzerindeki etkisi incelendiğinde, kız öğrencilerin saldırganlık eğilimleri üzerinde etkili olmadığı görülürken, erkekler üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Şevkin, 2008).

Uz-Baş (2010) ise 4. sınıf öğrencilerine sınıf temelli sosyal beceri eğitim programı eğitimi vermiş ve bunun saldırganlık üzerindeki etkisini incelemiştir. Ancak bu eğitimin öğrencilerin saldırganlık puanlarına etkisi olmadığı görülmüştür.

Öztürk (2008) dokuzuncu sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından değişip-değişmediğini araştırmıştır. Bu öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin; yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi açısından değiştiğini bulurken; gelir düzeyinin saldırganlık düzeylerine bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Yeğen (2008) ise ailenin gelir düzeyinin, anne-baba mesleğinin, babanın sağ olup-olmamasının ve anne-babanın eğitim düzeyinin saldırganlık üzerinde etkisi olmadığını bulmuştur. Ancak cinsiyet ve annenin sağ olup-olmamasına göre saldırganlık puanlarını farklılaştırdığını gösteren bir çalışma yapmıştır.

Ballard, Rattley, Fleming ve Willie-Ashley (2004) yayımladıkları çalışmada fitrat olarak saldırgan olanlar, okullarında daha fazla saldırganlık göstermektedir. Fakat ailenin geliri ve yaşın, okulda saldırgan davranış gösterilmesinde çok da etkili olmadığını söylemektedirler.

Yapılan başka bir çalışmada okuldaki çocukların saldırgan davranış göstermelerinde etkili olduğu düşünülen 'aile ortamı' değişkeni üzerinde durulmuştur. Bu araştırma sonucunda, olumlu aile ortamının, özellikle kız öğrencilerin saldırgan davranışları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Böyle bir ortam erkekler için de sınıf içi davranışlarında olumlu etkiye sahiptir (Estevez-Lopez, Perez, Ochoa ve Ruiz, 2008).

Çocuklarda saldırganlığı azaltmak için yapılan bir çalışmada, öğrencilere yaratıcı çatışma çözme eğitimi (Resolving Conflict Creatively Program- RCCP) verilmiştir. New York'ta yapılan bu çalışmaya farklı ırk, etnik grup ve cinsiyetten

öğrenciler katılmışlardır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında, bu programı alan öğrencilerin almayanlara göre daha az saldırgan, daha az problem davranışlı ve sosyal olaylara daha olumlu tepkiler verdikleri görülmüştür (Aber, 2003).

Bir başka araştırmada ortaokul öğrencilerinin saldırganlığıyla, ileriki yaşlarda beraber oldukları eşleri arasındaki saldırganlık ilişkisine bakılmıştır. Bu araştırmada, kızların %32'si ve erkeklerin %42'si son zamanlarda bir kavga içerisine dahil olduğunu belirtmişlerdir. Bu kızların % 12 si ve erkelerin de %17 si başkalarına şiddet uyguladıklarını belirtmiştir. Bu kişiler 19-20 yaşlarına geldiğinde tekrardan saldırganlıkla ilgili araştırmaya alınmış ve % 35 eş şiddetine maruz kaldıklarını veya bu konuda hata yaptıklarını dile getirmişlerdir (O'Donnell, Stueve, Myint, Duran, Agronick ve Wilson-Simmons, 2006).

Yurt dışında 904 öğrenci ile birlikte bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu öğrenciler rastgele seçilerek üç gruba ayrılmışlardır. Grubun birine sınıf temelli (bütünleşik), diğerine küçük grup rehberliği (ayrılmış) ve üçüncü grup da kontrol grubu olarak bu konu ile ilgili bir eğitim almamıştır. (birinci grup sınıf temelli rehberlik, ikinci grup küçük grup rehberliği, üçüncü grup da kontrol grubu olarak ayarlanmıştır. Ve bu üç grup da bu konuyla ilgili hiçbir eğitim almamıştır.)Bu üç grup karşılaştırıldığında deney grubundaki öğrencilerin saldırganlık düzeylerinde kontrol grubuna göre olumlu değişimler meydana gelmiştir (Shechtman ve Ifargan, 2009).

Horne, Stoddard ve Bell (2007) okullardaki saldırganlığı azaltmak için grup yaklaşımı üzerine yaptıkları çalışmalarında bir çok program oluşturmuşlar ve olan birçok programı da incelemişlerdir. Yaptıkları çalışmaların sonucunda şöyle bir çıkarımda bulunmuşlardır: Okullarda saldırganlığı azaltma konusunda en etkili olan çalışmalar, grup çalışmalarıdır. Bu sistemi de tüm öğretmen ve yöneticilere kullanmalıdırlar.

2.2. Sosyal Beceri

Sosyal bir varlık olan insanoğlu, yaşadığı toplum içerisinde kendini başkalarına ifade etme, başkalarını dinleyip-anlama, karşılaştığı problemleri etkin bir şekilde çözebilme ve toplumun diğer fertleri tarafından kabul edilmeye ihtiyaç duyar. Bir toplum tarafından kabul edilmek için de o toplumun, normlarını, değerlerini, adetlerini ve kurallarını bilip ona göre davranmak gerekir. Bu bilgileri insan doğuştan getiremediği gibi hemen de öğrenemez. Öğrense dahi bunlara nasıl tepki

vereceğini kısa sürede öğrenebilmesi mümkün değildir. Hem kültürel yapılar değişebilir, hem de farklı kültürlerin içinde bulunması gerekebilir. Bu sebeple sosyal bir varlık olan insanoğlunun sosyal gelişimi de hayat boyu değişikliklere uğrayarak devam eder.

İşte bu uyum sürecinde insanlar sosyal beceriye ihtiyaç duyarlar. Sosyal becerileri olmayan bireyler topluma uyum sağlama konusunda zorluk çekerler, problem yaşayabilirler. Ancak bu insanlar bu sosyal becerileri nereden ve nasıl öğrenmeliler? Günümüzün çok hızlı değişen dünyasında, birçok sistem de bunlara ayak uydurmak için değişmek durumunda kalmıştır. Eğitim sistemimiz de çok sık değişikliklere uğrayan birimlerin başında gelmektedir. Özellikle Türkiye'deki eğitim sistemi hemen her yıl değişikliklere uğrar. Ancak bu sistemde kararlı kalan ve çoğu kez gelişerek değişen şey, öğrencilere akademik eğitimin yanında onların sosyal becerilerini de geliştirmeyi amaç edinmektir.

Öğrencilerin kişisel ve sosyal yönlerini geliştirebilmeleri için en uygun dönem (okullar için) ilköğretim çağıdır. Bu dönem özellikle sosyal gelişimin temelini oluşturur (Tagay, Baydan ve Voltan-Acar, 2010).

Diğer birçok kavram gibi sosyal becerinin de tek bir tanımı yoktur. Ancak yapılan farklı tanımlar birlikte düşünüldüğünde; bu tanımların farklılığından daha çok ortak yönleri vardır. Bununla birlikte sıklıkla karıştırılan ve bazen de birbirinin yerine kullanılan sosyal yeterlik kavramı vardır. Daha kapsamlı bir tanımı olan sosyal yeterliğin tanımını gördükten sonra sosyal beceri kavramını anlamak daha kolay olacaktır.

Şimdiye kadar yapılmış sosyal yeterlik tanımlarının bazılarını bir göz atacak olursak (Akt. Rose-Krosner, 1997):

-Sosyal başarı (Attili, 1990)

-Bazı sosyal durumlarda uygun yöntemleri kullanarak sosyal amaçlara ulaşmak (Ford, 1982)

-Yeni ortamlara uyum gösterme ve istenen sonuçlara ulaşabilme becerisi (Duck, 1989)

-Karşılaştıkları çeşitli problem durumlarına uygun tepkiyi verebilen insanların yeterliliği veya etkililiği (Goldfried ve D'Zorilla, 1969)

-Kültürel olarak tanımlanan görevleri yapabilme yeteneği (Ogbu, 1981)

-Kişilerarası ilişkileri yapabilme ve başkalarının tepkilerini idare edebilme yeteneği (Weinstein, 1969) şeklinde tanımlamalar mevcuttur.

-Grasham ve Elliott (1987) de sosyal yeterliği, sosyal beceriler ve ortama uygun davranışlardan oluştuğu şeklinde tanımlamışlardır.

Başka bir tanım da sosyal yeterlik; sosyal, duygusal ve bilişsel beceriler ve gençlerin okuldaki ortama uyum sağlayabilmeleri için gerekli olan davranışlar olarak tanımlanmıştır (Owens, Johnsten-Rodriguez, 2010).

Sosyal beceriler kavramı için de birçok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Yiğit ve Yılmaz (2011) sosyal beceriyi; sözel ve sözel olmayan davranışları içeren, uygun davranışı başlatmak, sürdürmek ve uygun tepkilerde bulunmak, başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlamışlardır.

Sosyal beceri tanımları incelendiğinde, yapılan tüm tanımlarda kişinin başka bireylerle ilişkilerinde karşı tarafın davranışlarını anlamlandırarak buna uygun tepkiler verebilmesi genel olarak kabul edilen bir ifadedir (Eti, 2010).

Grasham ve Elliott (1987) sosyal becerileri, kişi için bazı özel durumlarda sonucu tahmin edilebilir davranışlar olarak tanımlamıştır. Çeşitli ortam ve durumlarda bireylerin uygun davranışlar sergilemesi olarak da tanımlamıştır. Okul ortamında uygun davranışlar sergileyen bireyler, akranları tarafından olumlu yorumlar alırlar ve daha kolay kabul edilip, grup içine alınırlar. Akranları tarafından kabul edilen birey de okula karşı olumlu tutum geliştirir ve buna bağlı olarak okul başarısında da yükselme meydana gelir.

Sosyal beceriye sahip bireyler, diğerleriyle kolayca iletişime geçebilir, bilgi üretip bunu aktarabilir, karşıdakilerden bilgiyi alıp işleyebilir ve diğerleri üzerinde olumlu bir izlenim bırakabilir (Sazak, 2003).

Yiğit ve Yılmaz (2011) sosyal becerilerin tanımını, sözel ve sözel olmayan davranışları içeren, uygun davranışı başlatmak, sürdürmek ve uygun tepkilerde bulunmak, başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, öğrenilebilir davranışlar olarak yapmışlardır. Sosyal becerilerin faydaları ile ilgili çalışmalarında yine aynı yazarlar oldukça dikkate değer sonuçlara da ulaşmışlardır. Sosyal beceri eğitimi, çocuklarda ve gençlerde problem çözme becerilerinin, uyuşturucuya ve uygun olmayan cinselliğe hayır diyebilmenin artması gibi olumlu sonuçlar doğurduğu yönündedir. Öfkeyi, saldırganlığı, şiddeti, madde kullanımını ve sigara içmeyi önlemek için de sosyal beceri eğitimi etkili olarak kullanılabilir. Sosyal beceri eğitimlerinin strese karşı koruyucu etkisi olduğunu ve depresyonun azalmasına yaradığını gösteren araştırma sonuçları vardır.

Ergenlik döneminin zorlanmalarından kaynaklanan sosyal beceriler konusunda da ergenler yetersizlikler yaşayabilir. Çünkü sosyal beceriler çocuğun sosyal ve psikolojik gelişiminin önemli unsurlarındandır. Sosyal becerilerden yoksun olan çocuklar karşılaştıkları problemleri çözmede sosyal becerilere sahip çocuklardan daha az seçeneğe sahiptirler ve bu nedenle de çoğunlukla uygun olmayan davranış biçimlerini kullanılır. Sosyal beceri düzeyi yüksek çocuklar ise, günlük kişiler arası problemleri çözmede daha fazla tekniğe sahip olduklarından sosyal ilişkilerinde daha başarılıdırlar. Literatürde yer alan sosyal beceri tanımlarını üç başlık altında sınıflandırmak mümkündür.

Başka bir araştırma, çocukluk dönemindeki davranış bozukluklarının ileriki yıllardaki yaşamı nasıl etkilediğini göstermektedir. 8 yaşındaki çocuklarla yapılan çalışmada saldırganlık davranışı gösterdiği belirtilen çocukların yetişkinlik döneminde de saldırgan davranışlarda buldukları görülmüştür. Yıkıcı ve kavgacı çocukların ergenlik ve yetişkinlik döneminde, evlilikle ilgili, çocuk istismarı, suç teşkil eden davranışlar ve madde bağımlısı olma gibi eğiliminde oldukları görülmüştür. Saldırgan olan çocukların çoğu, akranları ve öğretmenleriyle ilişkilerinde kırıncı olurlar ve neticede akran ilişkilerinde ve akademik çalışmalarında problem yaşarlar (Pepler, Craig ve Roberts, 1995). Bu çalışmanın amacı; sosyal beceri programının çocukların saldırgan davranışları üzerine etkisini incelemektir. Ancak veri toplamada 3 farklı yol kullanılmıştır. Öğretmenlerden ve akranlardan alınan bilgilere bakılırsa çocukların saldırganlık düzeylerinde bir düşüş olmuş, ancak katılımcıların kendilerini değerlendirme ölçeğine bakıldığında çocuklar kendilerinde bir değişim olmadığını ifade etmişlerdir.

2.2.1. Sosyal Beceri ile İlgili Araştırmalar

Uzmaz (2000)'in yaptığı çalışmada ergenlere verilen sosyal beceri eğitiminin onların kişilerarası ilişki düzeylerine etkisi incelenmiştir. Çalışmada deney ve kontrol grupları kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, verilen eğitimin genel olarak ergenlerin kişilerarası ilişkiler düzeyinde olumlu etki sağladığına ulaşılmıştır. Ayrıca ölçeğin alt boyutu olan besleyici ilişkiler üzerinde de olumlu etki sağlarken, zehirleyici ilişkiler üzerinde olumlu etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cerrahoğlu (2002)'nin yaptığı çalışmada ise sosyal beceri programının ilköğretim öğrencilerinin öz-kavramları üzerine etkileri araştırılmıştır. Bunun sonucunda da yine sosyal beceri eğitimi alanların öz-kavram puanlarının anlamlı

derecede arttığı görülmüştür. Cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde ise; iki grubun puanları arasında bir fark görülmemiştir.

Uz-Baş (2003)'in yaptığı araştırmada ise ilköğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ve okula uyum ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; sosyal beceri düzeyleri ile depresyon düzeyleri arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin depresyon düzeylerinin ekonomik durum ve kardeş sıralamasına göre de değiştiği görülmüştür. Son olarak okula uyum ve sosyal becerinin akademik başarı üzerinde de etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Sosyal beceri eğitim programının utangaçlık üzerindeki etkisini araştıran başka bir araştırmanın sonucunda, lise ikinci sınıf öğrencilerinin utangaçlık düzeylerini azaltmada olumlu katkı sağladığı görülmüştür (Yıldırım, 2006).

Sarıca (2008) da ergenlere verdiği sosyal beceri eğitiminin onların saldırganlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Deney, kontrol ve plasebo olarak üç grup oluşturmuştur. Plasebo grubuna da mesleki rehberlik uygulamıştır. Araştırma sonucu raporlarına bakıldığında sosyal becerinin deney grubunun ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ancak her üç grubun son-test puanları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Lieberman (1988) da sosyal beceriyi benzer şekilde açıklamıştır. Genel olarak kişilerarası davranışlar olarak yorumlansa da aslında daha kapsamlı bir anlamı vardır der. Sosyal becerinin, duyuşsal bilişsel ve motorik boyutları olduğunu söyler. İnsanların sosyal ve ilişkisel eksikliklerinden dolayı ihtiyaçları karşılanamazsa, onların yaşam kalitesinin düşeceği görüşündedir.

Markley, Hall ve Prey (1992)'in yaptığı bir çalışma sosyal becerinin okullarda ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Araştırmaya göre, çoğu öğrencinin akademik başarı ve akran ilişkileriyle ilgili sosyal beceri eksikliği olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çocukların öğretmenlerinin tutumları incelendiğinde, akademik başarıya akran ilişkilerinden daha çok değer verdikleri anlaşılmıştır.

Calderella ve Meller (1997) sosyal becerileri sınıflandırma yoluna gitmişlerdir. Beş alt boyuttan oluşan bu sınıflandırma; akran ilişkileri, kendini yönetme-kontrol, akademik, uyum-uygunluk ve ifade etme gibi bölümlerden oluşur. Bu konuda bir eğitim verilecekse bu alt boyutlara göre eğitim düzenlenmesi gerektiğini söylerler.

Yukarıdaki alıntıların neticesinde bir toparlama yapacak olursak, sosyal becerileri, bireyin toplum içerisinde diğerleriyle iletişim kurarken olumlu davranışlar göstermek için sahip olduğu beceriler, sosyal yeterliliği ise bu becerileri davranışlara dönüştürmek ve başkaları tarafından olumlu değerlendirmeler almak olarak tanımlayabiliriz. Sosyal beceri eğitimi, sosyal becerilerin kazandırılmasını amaçlayan, çoğunlukla davranışçı tekniklere dayanan, performansa dayalı, bireysel veya grupta uygulanan bir eğitim yöntemidir. Sosyal beceri eğitimi programları hazırlanırken sosyal öğrenme, davranışçı yaklaşım, bilişsel yaklaşım gibi yaklaşımların yöntem ve tekniklerinden yararlanılmaktadır. Sosyal beceri eğitiminde kullanılan bazı yöntem ve teknikler, model alma, liderlik, davranışsal prova-rol oynama, geribildirim verme, uygulama-genelleme, sosyal algı, duygular ve ev ödevi olarak ele alınmaktadır. Yaratıcı dramının, sosyal beceri eğitiminde kullanılan teknikleri kapsadığı ve sosyal beceri eğitiminde etkili bir yöntem olabileceği düşünülmektedir (Önalın-Akfırat, 2006).

2.3. Akran Rehberliği

Akran yardımcılığı eğitimi son yıllarda giderek daha da önem kazanmakta ve önemi de fark edilmektedir. Akran programları ilköğretim, lise, üniversite, hastane ve iş yerleri gibi benzer birçok yerde kullanılmaktadır. Akran yardımcılığıyla ilgili benzer anlamda kullanılan ancak içerik olarak bazı farklılıklar gösteren birçok terim vardır (<http://www.peer.ca/broch.html>):

-Akran öğreticiliği: Akademik ve sosyal beceri öğrenimiyle ilgili öğrencilere yardım etmek

-Kankalık-arkadaşlık: Daha küçük öğrencilere yeni okula geçiş sırasında yardımcı olmak

-Akran danışmanlığı: Başkalarına pratik bilgiler sağlamak ve onlara farklı fikirler vererek yol göstermek

-Role model: Başkalarının uygun davranışlar öğrenmelerine yardım etmek

Bunlara benzer daha birçok terim kullanılmaktadır ve bunların hepsini kapsayan ifade akran yardımcılığıdır.

Akran yardımcıları, öğrencilere veya akranlarına kendilerini yeterli, anlaşılmalı ve sorumlu hissetmelerine yardımcı olurlar. Eğitimden faydalanacak akranlara zorba, olumsuz akran baskısına yardım edecek karar verme becerileri ve başkalarını anlama ve onlar tarafından anlaşılabilme için iletişim becerileri

öğretirler. Bunların yanında, gençler madde bağımlılığını önlemek, öz saygılarını artırmak, yalnızlığı azaltmak, akademik ve sosyal başarıları artırmak için de beceriler öğrenirler.

Akran yardımcılığı programları, eğitim kurumları ve toplum organizasyonlarındaki şiddeti, yıkıcılığı, okuldan kaçma ve okulu bırakma sorunlarını azaltmak için gerekli olan ortamın oluşmasına katkı sağlar. Akran programları sayesinde okullar ve diğer kurumlar, çocuklara ve gençlere başkalarına nasıl yardım edileceğini ve onlara nasıl zarar verilmeyeceğini öğretirler. Akran yardımcılığı programları profesyonel olmayan kişilerin bazı konularda eğitim alarak kendi akranlarına veya kendilerinden biraz daha küçüklere öğretmesi şeklinde olur. Bunu okullar için, öğrenciden öğrenciye hizmet olarak da tanımlayabiliriz.

Akran yardımcılığı programının dayandığı temel nokta; gençlerin bir engellenme, sorun ya da endişe hissettiklerinde akranlarını aramalarıdır. Bu durumda akranlar birbirilerine yardım etmek isterler; ancak neyi nasıl yapacaklarını bilemezler. Akran yardımcıları yetiştirilirken aşağıdaki becerileri edinmeleri yönünde eğitilirler (<http://www.peer.ca/broch.html>):

- Dinlemek ve anlamak
- Arkadaşlık ve destek
- Karar verme konusunda yardım etmek
- Akademik yardım
- Eğitim, kariyer ve sağlıkla ilgili bilgiler
- Daha genç kuşak için rol-model olma
- Çatışma çözme de yardım etmek
- Profesyonel hizmetlere yöneltme

Akran yardımcıları, başkalarının yerine karar veren kimseler değildir, böyle bir görevleri olmadığı gibi bunu yapmaları da yanlış olur. Onlar ancak alternatif yollar sunabilir, kendi tecrübelerini paylaşabilir ve alınan kararların sonucunu açıklayabilirler. Onlara neler yapması gerektiği konusunda akıl vermezler. Akran yardımcıları, profesyonel çalışanların yerini tutamayacağı için terapi ve tedavi de yapamazlar.

Akran rehberliği, bu konuda eğitim alan kişilerin diğer öğrencileri aktif olarak dinlediği, onların gelişimlerini kolaylaştırdığı, karşılıklı öğrenme süreci olarak tanımlanır. Yapılan bazı araştırmalar, resmi olmayan sohbetlerin etkili olduğunu göstermektedir. Etkin dinleme ve danışmanlık sayesinde desteğe ihtiyaç duyan

öğrencilerin ihtiyaçları, profesyonel hizmet verenlerin sağlayacaklarından çok daha fazladır. Akran yardımcıları ihtiyaç içindeki öğrencileri daha çabuk götür ve tanımlayabilir çünkü onlar zaten her zaman onların içinde onlarla birlikte dirler. Bu programlar, yardım etme ve ilgilenme ruhunu öğrenciler arasında yayılmasını sağladığı için oldukça faydalı bir yol olarak görülmektedir. (<http://www.utbildning.gu.se>)

Gausted (1993), akran öğreticiliğinin faydalarından bahsederken, akranların birbirlerine bazen büyüklerden daha faydalı olduklarını söyler. Onların bilişsel seviyeleri birbirlerine daha yakın olduğu için birbirlerini daha iyi anlayacaklarını belirtir. Hem böyle bir çalışmada, bir rekabet olmadığı için herkes kendi yöntemini, kendi hızını ayarlayarak öğrenir ve bunun daha etkin olacağını ifade eder.

2.3.1. Akran Rehberliği İle İlgili Araştırmalar

İngiltere’de ortaokul ve liselerde, öğrencilerin ve öğretmenlerin zorbalıkla baş etmede kullanılan akran destek sistemiyle ilgili tecrübe ve bakış açıları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Sonuçlara genel olarak bakıldığında; bu sistemin zorbalığı azaltmada oldukça etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcılar ‘olumlu-sıcak bir okul iklimi’ oluşturması yönünde de çok faydalı olduğunu belirtmişlerdir (Naylor, ve Cowie, 1999).

Akran öğreticiliğinin ortaokul öğrencilerinin akademik başarıları ve sosyal davranışları üzerine etkisinin ölçüldüğü başka bir çalışmada, hem yardım verenin hem de yardım alanların benlik algısı, matematiğe karşı tutum ve sosyal ilişkileri ölçülmüştür. Her iki grubunda sosyometrik ölçümlerinde önemli farklar gözükmezken; yardım edenlerin benlik algısında olumlu değişimler gözlenmiştir. Matematiğe karşı tutumlarında da olumlu gelişme görülmüş ve her iki grubunda sosyal ilişkilerinde olumlu yönde önemli bir artış görülmüştür (Franca, Kerr, Reitz, ve Lambert, 1990).

Taylı (2006)’nın yaptığı çalışmaya bakılırsa da akran yardımcılığı uygulamasında, yardım eden kişilerin akademik başarılarında değişiklik olmazken, yardım alan kişilerin akademik başarıları artmıştır. Her iki grubun da sorumlulukları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Genel sorumluluk, kişisel sorumluluk ve sosyal sorumluluk ölçümlerine bakıldığında sadece eğitim alanların kişisel sorumluluklarında olumlu değişim görülmemiş; diğer sorumluluk türlerinde her iki grubun da sorumluluklarında anlamlı değişimler olmuştur. Ayrıca akran

yardımcılarının öz saygı ve empatik eğilimlerinde etkili olurken eğitimi alanların bu iki özelliğinde bir değişiklik görülmemiştir.

Saldırganlığın oldukça fazla olduğu bir okulda zorbalığa maruz kalanlara yardım etmede akran desteğinin rolü incelenen bir çalışmada hem anket türü bir ölçek uygulanmış hem de görüşme yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında bu programın pek de etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak akran yardımcıları ve bu eğitimden yararlanan bazı kişilerle yapılan görüşmeye göre; bu kişiler oldukça faydalı olduğunu belirtmişlerdir (Cowie, ve Olafsson, 2000).

İngiltere'deki 4 farklı ilköğretim okulunda akran desteğinin okulda bulunanların zorbalık, saldırganlık ve okul güvenliğine bakışları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmadaki öğrencilerin yaşları 11-15 arasında değişmektedir. Araştırmanın amacı; akran desteği olan ve olmayan okullardaki öğrencilerin okul güvenliğine bakışları ve akran desteğinin varlığından haberdar olanlarla haberdar olmayanların okul güvenliğine bakışları arasında fark olup olmadığını; akran desteği olan okullardaki öğrencilerin diğerlerine göre okuldaki şiddet ve zorbalığı başkalarına anlatma konusunda daha rahat-eğilimli olup olmadıklarını öğrenmektir. Araştırmanın sonuçları gösteriyor ki akran desteği olanla olmayan okullardaki öğrencilerin okul güvenliği ile görüşleri arasında önemli bir fark yoktur. Ancak okullarında akran desteği olmayan büyük öğrenciler, kendilerini daha güvende hissettiklerini söylemişlerdir. Okullarında akran desteği olduğunun farkında olan öğrencilerse kendilerini daha rahat hissetmişler ve okullarında olan zorbalık ve şiddeti başkalarına anlatma konusunda daha istekli olduklarını ortaya koymuşlardır (Cowie, Hutson, Öztuğ, ve Myers, 2008).

Uysal ve Nazlı (2010) yaptıkları çalışmada ilköğretim ikinci kademedeki akran yardımcılığı müdahalesinin okulun kapsamlı gelişimsel rehberlik programına, öğrencilere ve akran yardımcıların kendilerine yararlı bir müdahale olup olmadığını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, bu eğitimin akran yardımcılarına faydalı olmasa da; bu akran yardımcılığından faydalanan öğrenciler için faydalı olduğu görülmüştür.

Sazak (2003)'ın Bolu ilinde ilköğretim birinci sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada, akran aracılı sosyal beceri eğitim programının etkililiğini incelemiştir. İki tane birinci sınıf öğrencisine verdiği sosyal beceri eğitimini bu öğrenciler de aynı okulun özel eğitim sınıfına devam eden zihinsel engeli olan bir öğrenciye anlatmışlardır. Araştırmanın sonucunda bu eğitimden faydalanan öğrencinin

öğrenmesi beklenen kendini tanıtmaya, yardım ya da bilgi isteme ve bunu anlatma becerilerini kazandığı görülmüştür.

Kırmızıtoprak (2007)'in sağlık alanında yaptığı araştırmasında, akran eğitiminin güvenli cinsel yaşam kapsamında; cinsel ilişkiden kaçınmak, tek eşli olmak ve kondom kullanmak adımlarının her birinin anlamlı değişim gösterdiği saptanmıştır. Aktif cinsel yaşamı olan evli olmayan gençlerin modern yöntemleri kullanma oranı %53,8'den %80,8'e yükselirken, hiçbir yöntem kullanmama ise %28'den %11,8'e düşmüştür.

Akranların zorbalığa karşı müdahalesinin doğal ortamlarda gözlemlendiği bir araştırmada, % 88 ini gören akranların sadece % 19'u müdahalede bulunmuştur. Bu müdahalenin % 47'si saldırganca olmuştur. Saldırı yapana müdahale saldırganca olurken, kurbanına karşı müdahale şefkatli bir yaklaşım olmuştur. Ayrıca erkekler erkeklerin zorbalıklarına müdahale ederken, kızlar da kızların zorbalık davranışlarına müdahale etmişlerdir (Hawkins, ve Pepler, 2001).

Sencar-Tokgöz (2007) akran eğitim programının ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin fen bilgisi dersi başarılarına ve fen bilgisi dersine olan tutumların olan etkilerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda akran eğitiminin geleneksel eğitime göre, öğrencilerin dersteki başarısını daha çok arttırdığı ve hatırlama üzerinde de anlamlı bir farklılığa sebep olduğu görülmüştür. Ancak derse olan tutumları açısından iki yöntem arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları ve verilerin toplanması, uygulanan programlar, verilerin analizi ve kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın modeli

Bu çalışma, akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitim programının saldırganlık düzeyi göreceli olarak yüksek olan öğrencilerin saldırganlık düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılan yarı deneysel bir çalışmadır. Bu çalışmada ‘ön-test son-test tek gruplu desen’ modeli kullanılmıştır. Araştırmanın amacı gereği, saldırganlık düzeyi göreceli olarak yüksek olan öğrenciler seçilmesi gerektiği için yarı deneysel desen kullanılmıştır. Çalışmada sadece eğitim verilen grubun saldırganlık düzeyleri ölçüleceği için tek grupludur.

Modelin simgesel görünümü tablo ile verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Modeli

G	O _{1,1}	X	O _{1,2}
---	------------------	---	------------------

G: Grup

O_{1,1}: Grubun ön ölçümü

X: Deneysel işlem

O_{1,2}: Grubun son ölçümü

3.2. Evren ve örneklem

Karasar (2010), aslında iki tür evren olduğunu söyler: genel evren ve çalışma evreni. Genel evren soyuttur ve ulaşılması neredeyse imkânsızdır. Bu sebeple çalışmalar, seçimler çalışma evreni üzerinden yapılır. Bu tez kapsamındaki çalışma evreni bir ilköğretim okulunun ikinci kademe öğrencileridir.

Bu araştırmada iki seçim yapılmıştır. Birincisi akran yardımcısı olacak kişiler, ikincisi de akran yardımcılarından yardım alacak kişiler.

Akran yardımcıları seçerken, bu kişilerde bulunması gereken özellikler önceden belirlenmiştir. Bu özellikler şunlardır:

- Akademik başarıları yüksek olmak
- Arkadaşları arasında sevilen biri olmak
- Çok dikkat çekici arkadaş ilişkileri problemi yaşamıyor olmak
- 8. sınıf öğrencisi olmak
- Gönüllü olmak
- Öğrendiklerini aktarabilecek sözel yeteneğine sahip olmak

Bu kriterler göz önünde bulundurularak, okul idaresinin, bu sınıflara ders anlatmaya giren öğretmenlerin, sınıf rehber öğretmenlerinin ve okul rehber öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda, bu kriterlere uygun 20 öğrenci seçilmiştir. İsimleri belirlenen öğrencilerle tek tek bireysel görüşmeler yapılmış, çalışmanın amacı ve uygulanma süreci anlatılmıştır. Bu istenen işleri yerine getirebilecek ve verilen görevleri yapmakta istekli 14 öğrenciyle bu çalışmanın yapılması kararlaştırılmıştır. Diğer öğrenciler ya bu çalışmaya uygun olmadıkları için ya da içeriği öğrenince yapamayacaklarını düşündükleri için çalışmaya dahil edilmemişlerdir. Ancak akran eğitimi sırasında öğrencilerden 3 tanesi daha çalışmaya düzenli devam etmedikleri ve bazıları da kendi istemedikleri için çalışmayı bırakmışlar veya çalışmadan çıkarılmışlardır. Eğitim 3 tanesi erkek 8 tanesi de kız öğrenciden oluşmak üzere 11 öğrenciyle tamamlanmıştır. Bu öğrencilerin hepsi de 8. sınıf öğrencisidir.

İkinci seçim ise, daha önce sosyal beceri konusunda eğitim almış olan akran yardımcılarında sosyal beceri eğitimi alacak olan öğrencileri seçme aşamasıdır. Bu çalışmadaki araştırmaya katılan öğrenciler, Kahramanmaraş ili, merkez ilçe Muallim Hayrullah Efendi İlköğretim Okulu (İÖO)'ndaki 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden 2011-2012 eğitim-öğretim yılında eğitimlerine devam eden öğrencilerden seçilmiştir. O gün okulda bulunan 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden 297 öğrenciye saldırganlık ölçeği uygulanmış ve çalışmaya katılacak öğrenciler de bu ölçekten en yüksek puanı alanlar arasından seçilmiştir.

Bu çalışmada, verilen sosyal beceri eğitim programının öğrencilerin saldırganlık düzeyini azaltacağı düşünüldüğü için, saldırganlık düzeyi yüksek öğrenciler seçilmiştir. Saldırganlık düzeylerini ölçmek için Kocatürk (1982)'ün 'saldırganlık envanterinden' faydalanarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen saldırganlık ölçeği kullanılmıştır. Ölçekten alınan puanlar doğrultusunda, cinsiyet ve sınıf ayrımı gözetmeksizin, puanı en yüksek olandan en düşük olana doğru öğrenciler sıralanmıştır. Puanı en yüksek olanlardan 110 öğrenci seçilmiş ve her bir akran rehberine 10 öğrenciden oluşan bir grup oluşturulması planlanmıştır. Belirlenen öğrencilerle tek tek görüşülmüş, akranların belirli bir programa göre kendilerine eğitim verecekleri anlatılmıştır. Bu çalışmaya gönüllü katılmak isteyenler seçilmiş, istemeyenler gelmediği için sayıda düşmüştür. Bunların yerine yeniden öğrenci seçilmemiştir, çünkü onların saldırganlık düzeyleri oldukça düşük olduğu için sosyal beceri eğitim programının anlamlı bir farklılığa sebep olamayacağı düşünülmüştür. Saldırganlık puanı yüksek ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan kişiler rastgele seçilerek sayıları 7-8 arasında değişen 11 grup oluşturulmuştur. Bu öğrencilerden çalışmaya katılanlar da çalışma sırasında çeşitli sebeplerde çalışmaya katılmayı bırakmışlar veya çalışmadan çıkarılmışlardır. Akran rehberlerinden sosyal beceri eğitimini düzenli olarak eğitimi tamamlayan 56 öğrenci olmuştur. Araştırmanın örneklemini gayet özenle seçilmiştir. Örneklemin büyük olmasından ziyade iyi seçilmiş olması, çalışmanın genellenebilmesi ve sağlıklı sonuçlar vermesi açısından daha önemlidir (Karasar, 2010). Bunların sınıf ve cinsiyet dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılanların sınıf ve cinsiyete göre dağılımı

	Kız	Erkek	Toplam
6. sınıf	10	10	20
7. sınıf	12	10	22
8. sınıf	6	8	14
Toplam	28	28	56

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması bölümünde öğrencilerden alınan analiz için kullanılacak bilgilerin nasıl ve hangi araçlarla toplandığı anlatılacaktır.

Öğrencilere, araştırmacı tarafından oluşturulan ‘Kişisel Bilgi Formu’ ile Kocatürk (1982)’ün ‘saldırganlık envanterinden’ faydalanarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen saldırganlık ölçeği uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasında ve yüz yüze görüşmelerde ne akran rehberlerine ne de bu yardımdan faydalanacak öğrencilere çalışmanın asıl amacından bahsedilmemiştir. Bu programın amacının kendilerindeki saldırganlık düzeylerini düşürmeyi amaçladığını söyleseydik, belki de bu yönde araştırmacıyı memnun etmek için saldırganlık ölçeği maddelerini olumlu yönde işaretleme eğiliminde (Hawthorne etkisi) olacaklardı (Dökmen, 1995).

Araştırmacı, ölçekleri uygularken toplanan verilerin kesinlikle gizli tutulacağını ve isimlerden ziyade verilen cevaplar üzerinde çalışılarak kendileri için daha faydalı bir eğitim ortamının oluşturulmaya çalışılacağını anlatmıştır. Bu sebeple hem kendileri hem de yeni nesiller için doğru kararlar alınması isteniyorsa ölçeklere doğru cevaplar vermeleri istenmiştir. Katılımcılar soruları cevaplamak için yaklaşık 40 dakika harcamışlardır.

Araştırmacı bu çalışmasını kendi çalıştığı okulda yaptığı için, herhangi bir izne başvurulmamıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve içeriği konusunda rehber öğretmenlerinin ve tez danışmanın görüşlerinin yanı sıra daha önce benzer çalışmaların içeriğine de bakılarak oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve Tuzgöl (1998)'ün geliştirdiği Saldırganlık Ölçeği ekte sunulmuştur.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu oluşturulurken, öğrencilerden istenen bilgilerin, onların saldırganlık düzeyleriyle ilişkili olabileceği düşünülerek hazırlanmıştır. Araştırmanın sosyo-demografik değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formunda, cinsiyeti, sınıf seviyesi, anne-baba durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, kardeş sayısı, kardeşleri arasındaki sırası oturduğu ev türü, ev aidiyeti ve gelir durumu gibi demografik bilgiler sorulmuştur.

3.4.2. Saldırganlık Ölçeği

Öğrencilerin saldırganlık düzeylerini ölçmek için de Kocatürk (1982)'ün 'saldırganlık envanterinden' faydalanarak Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen saldırganlık ölçeği uygulanmıştır. Saldırganlık ölçeği gençlerde açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlıkla ilgili davranışları ölçmeye yönelik 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 30 madde düz, 15 madde ise ters ifadeler şeklinde düzenlenmiştir. Ters ifade olarak düzenlenen maddelerin puanlaması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçekteki saldırganlık içermeyen maddeler şunlardır: 2, 4, 8, 10, 13, 16, 24, 28, 33, 35, 37, 38, 39, 40 ve 44. diğer maddeler saldırgan içerikli davranışları ifade eden maddelerdir.

Ölçekteki 9 madde geçerlilik puanı elde etmek üzere biri durumun o kişi için geçerli olduğunu, diğeri olmadığını ifade edecek şekilde iki defa sorulmuştur.

Ölçek beşli derecelendirme ve kendini ifade türündendir. Birey okuduğu ifadenin kendine ne derece uygun olduğunu belirtmek için (1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) ara sıra, (4) sıklıkla, (5) her zaman seçeneklerinden birini işaretlemektedir. Ölçekteki ters ifadeler 6 sabit sayısından o soruya ilişkin

işaretlediği seçeneğin puanı çıkarılarak değerlendirilmektedir. Bu işlemde geçirilen ters ifadelerin ve düz ifadelerin toplamı saldırganlık puanını vermektedir. Ölçekte puanın yükselmesi saldırganlık düzeyinin artmasına işaret etmektedir. Saldırganlık ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 45, en yüksek puan ise 225'tir.

3.4.2.1. Saldırganlık Ölçeğinin Güvenilirliği

Tuzgöl (1998) tarafından ölçek 55 lise öğrencisine iki hafta ara ile uygulanmış, elde edilen puanlar arasında hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı 75 olarak bulunmuştur. Bulunan korelasyon katsayısının daha da yükseltilmesi amacıyla, madde analizi yapılmış ve ölçekte bulunan en az üç madde ile 25 oranında ilişkili olmayan maddelerin elenmesi ile, ölçekten beş madde çıkarılmıştır. Böylece başlangıçta 50 maddeden oluşan ölçek, 45 maddeye inmiştir. Daha sonra yine lise öğrencilerinin aldıkları puanlar üzerinde hesaplanan Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 71, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı ise 85 bulunmuştur. Elde edilen değerlere göre ölçeğin bu araştırmada kullanılabilir olduğu belirlenmiştir.

3.4.2.2. Saldırganlık Ölçeğinin Geçerliliği

Tuzgöl (1998) tarafından yapılan geçerlilik çalışmasında, çalışmanın yürütüldüğü okullarda 20 öğretmen ile görüşülmüştür. Öğretmenlerden saldırgan davranışları olan öğrencileri belirtmeleri istenmiştir. Ancak dersin düzenini bozan ilgisiz ya da aşırı hareketli öğrenciler ile saldırgan davranışları olan öğrencilerin karıştırılmaması konusunda öğretmenlerin dikkati çekilmiştir. En az üç öğretmenin "saldırgan" olarak ifade ettiği 45 öğrenci belirlenmiş ve bu öğrencilere ölçek uygulanmıştır. Daha önce uygulama yapılan saldırgan olarak tanımlanmış 45 kişilik grup ile saldırgan davranışları olmadığı kabul edilen grubun puan ortalamaları t-testi ile karşılaştırılmış ve elde edilen değer anlamlı bulunmuştur. Buna göre ölçeğin saldırgan davranışları ölçmede yeterli geçerliliğe sahip olduğuna karar verilmiştir.

3.5. Uygulanan Program

3.5.1. Sosyal Beceri Eğitim Programı

Sosyal beceri eğitim programı oluşturulurken Akkök (1996) ve Çetin ve ark. (2003)'ün çalışmalarından faydalanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan sosyal beceri

eğitim programı, öğrencilere her oturum ortalama 90 dakika sürmek üzere ve haftada bir kez toplanmak şartıyla 8 hafta sürmüştür.

1. OTURUM

- ✓ Grup üyelerinin birbirleriyle tanışması
- ✓ Grup kuralları oluşturma
- ✓ Oturumların zamanını belirleme

2. OTURUM

- ✓ Çevreyi gözlemleme
- ✓ Hangi sesleri duyuyorsunuz
- ✓ Neler dikkatinizi çekti
- ✓ Arkadaşım ne giymiş
- ✓ Tanışma
- ✓ Göz kontağı kurma
- ✓ Karşındakine gülümseme
- ✓ Tokalaşma (kız-erkek farkı)
- ✓ Selam verme – hal/hatır sorma
- ✓ Adını sorma
- ✓ Kendini tanıtmaya
- ✓ Güzel söz söyleme
- ✓ Ayrılma
- ✓ Ayrılmak için izin isteme
- ✓ Sohbetten hoşnut olduğunu söyleme
- ✓ Ayrıılırken iyi dileklerde bulunma

3. OTURUM

- ✓ Duyguları anlama ve empati
- ✓ İnsanların sözsüz davranışlarına bakarak neler hissettiklerini anlamak
- ✓ Örnek bir durumda nasıl hissettiklerini gösterirler (yazılıdan düşük not aldıklarında)
- ✓ Yüz ifadesine bakarak neler hissetmiş olabileceğini anlamak
- ✓ Yalnız-üzgün
- ✓ Sıkıntılı-gergin
- ✓ Rahatsız –kızgın
- ✓ Hoş-mutlu
- ✓ (bu durumları yüz ifadenle göster)
- ✓ Empati
- ✓ Anladığımızı gösteren tepkiler vermek
- ✓ Karşımızdakini ciddi-etkin bir şekilde dinlemek
- ✓ Aşağıdaki durumları uygun bir dille ifade edin –karşımızdakini anladığımızı gösterin--
- ✓ Annenizin pişirdiği yemeği yemek istemiyorsunuz
- ✓ Arkadaşınızın size aldığı hediye pek hoşunuza gitmedi
- ✓ Dersine çalışmayan öğrenciye öğretmeniniz kızdı
- ✓ Ödev yapmadığınız için öğretmeniniz size azarladı

4. OTURUM

- ✓ Grupla bir işi yürütme becerileri

- ✓ Sorumluluk almak
- ✓ Başkalarının görüşlerini anlamaya çalışmak
- ✓ Yapamayacağımız zaman uygun kişilerden yardım istemek
- ✓ Yardıma ihtiyacı olanlara yardım teklifinde bulunmak
- ✓ Yanlış yapınca özür dilemek
- ✓ Yardım aldıktan sonra teşekkür etmek
- ✓ Grup içinde olumlu dikkat çabası
- ✓ Dikkat çekmek bir amaç değil sonuçtur
- ✓ Dikkat çekmek için olumsuz davranışlarda bulunmamak (sınıf içindeki yaramazlıklar)
- ✓ Olumlu davranışlarında dikkat çekici olduğunu ve daha kalıcı olduğunu bilmek

5. OTURUM

- ✓ Öfke kontrolü
- ✓ Öfkeye sebep olan durumlar-olaylar nelerdir?
- ✓ Düşünde-fizyolojik tepkiler-iletişim-duygu-davranış
- ✓ (yukarıdaki özelliklerde ne tür etkilenmeler olur)
- ✓ Fizyolojik tepkiler:
- ✓ Kan şekeri- zor nefes alama- nabız artışı- baş, kas, sırt, boyun ağrıları
- ✓ Zihinsel tepkiler
- ✓ Odaklanamama- düşük performans- unutkanlık- uykusuzluk- dikkatsizlik
- ✓ Davranışsal tepkiler

- ✓ Alkolizm- sigara-acelecilik-ilaç kullanma-aşırı yemek
- ✓ Başa çıkma yolları
- ✓ Fizyolojik uygulamalar
- ✓ Nefes egzersizi- kas gevşeme-spor yapmak-bir süreliğine ortamdan uzaklaşmak
- ✓ Zihinsel uygulamalar
- ✓ Olumlu düşünme- çözüm yollarını düşünme
- ✓ Davranışsal uygulamalar
- ✓ Zamanı etkili kullanma-etkili iletişim-duyguları ifade etme
- ✓ Ben dili
- ✓ Olayların bizde sebep olduğu duygu ve düşünceyi ifade etmek
- ✓ Aşağıdaki olayları ben dilini kullanarak ifade edin
- *'arkadaşınız buluşma yerine geç kaldı.'*
- *'anneniz sevmediğiniz yemeği yapmış.'*
- *'aileniz siz, sizden daha başarılı olan bir öğrenci ile kıyaslıyor'*
- *'babanız gelecek sınavda daha başarılı olmanız için size baskı kuruyor.'*

6. OTURUM

- ✓ Stres durumuyla başa çıkma becerileri
- ✓ Strese sebep olan durumlar nelerdir?
- ✓ Strese yol açan temel düşünme biçimleri
- ✓ Ya hep ya hiç: insan bir işi mükemmel yapamayacaksa hiç yapmasın
- ✓ Aşırı genelleme: beni hiç kimse anlamıyor

- ✓ Zihinsel süzgeç: sadece olumsuzluklara odaklanma
- ✓ Olumluyu geçersiz kılmak: sınav kolay olduğu için iyi not aldım
- ✓ Stres durumunda kullanılan olumsuz yöntemler
- ✓ Aşırı yemek- sigara kullanmak-alkol kullanmak- kafeinli içecekler içmek-olayı görmezden gelmek
- ✓ Stresle başa çıkmada kullanılması gereken olumlu yöntemler
- ✓ Akılcı olmayan olumsuz düşünceleri değiştirmek
- ✓ Düzenli spor kas gerginliğini azaltır ve kişiyi rahatlatır
- ✓ Aile, arkadaş, öğretmen gibi sosyal destek sistemlerinden yardım alınabilir
- ✓ Enerjinizi aktarabileceğiniz aktiviteler bulmak
- ✓ İletişim becerileri kazanmak
- ✓ Sağlıklı beslenmek

7. OTURUM

- ✓ Problem çözme becerileri
- ✓ Problemin kaynağını belirle
- ✓ Kişilerle ilgili bir problem yaşıyorsan, onlarla konuşarak problemin sebeplerini birlikte belirleyin
- ✓ Uygulanabilir, sonucu olumlu etkileyecek çözüm yollarını belirleyin
- ✓ Belirlediğiniz çözüm yollarını uygulayın
- ✓ Problem çözülmedi ise, sorunun kaynağını yanlış belirlemiş olabilirsiniz, bu sebeple yeniden sorunun sebeplerine bakın
- ✓ Çözüm yollarını yeniden belirleyin
- ✓ Çözüme ulaşamadıysanız başka birilerinden yardım isteyin (yardım istemek acizlik değil, aksine bilinçli davranıştır)

- ✓ Şiddet hiçbir zaman kalıcı çözüm sağlamaz !!!

8. OTURUM

- ✓ Çalışmayı sonlandırma
- ✓ Öğrenilenlerin genel tekrarı
- ✓ Öğrencilerden oturumların içerğiyle ilgili dönüt alma
- ✓ Öğrendiklerini diğer akranlarına anlatma yöntemi
- ✓ Kaç kişilik gruplar olacak
- ✓ Ne zaman toplanacaklar
- ✓ Karşılaşabilecekleri problemler konusunda uyarma
- ✓ Süpervizor olarak uygulayıcıdan her zaman yardım alınabilecek
- ✓ Öğrencilere katılım belgesi verilerek bitirildi

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmayla ilgili ön-test uygulaması yapıldıktan sonra, uygulanan ölçekler incelenmiş, eksik ya da yanlış kodlanan kağıtlar ve öğrenci numarası girilmeyen kağıtlar işleme alınmamıştır. Uygulanan bu ölçekteki puanlara göre öğrenciler seçileceği için öğrenci numarası olmadan öğrencilere ulaşmak mümkün olmayacaktı. Araştırmanın güvenilirlik ve geçerliğini olumsuz etkilemeyecek olan veriler SPSS 15.0 programına girilmiştir. İlk olarak ölçekte 'ters ifade' şeklinde düzenlenen maddeler SPSS programında yeniden kodlanmıştır. Sadece eğitime katılan öğrencilere uygulanan son-test uygulamasında yine yukarıdaki adımlar tek tek yapılmıştır. Hatalı ve eksik doldurulan ölçekler puanlama işlemine dahil edilmemiştir.

İstatistiksel çözümlenelerde öncelikle öğrencilerin Kişisel Bilgi Forumu'ndaki sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda grubun genel yapısını tanıtıcı frekans, geçerli ve yığılmalı yüzde dağılımları çıkartılmıştır. Örneklem

grubunu araştırmada ele alınan değişkenler açısından tanımlamak üzere yapılan bu betimsel istatistik işlemlerinin ardından araştırmanın amaç ve değişkenlerine uygun olarak gerçekleştirilen çözümlemeler şunlardır:

İki ayrı örneklem grubundan elde edilen iki ortalama arasındaki farkın anlamlılığını sınamak için “Bağımsız grup t-testi” çoğunlukla kullanılmaktadır. Bu araştırmada saldırganlık leği puanının cinsiyet, kardeş sayısı, oturdukları evin aidiyeti ve oturdukları konutun türü değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için bağımsız grup t-testinden yararlanılmıştır.

F testi; bağımlı değişkenin sürekli, bakımsız değişkenin üç ya da daha fazla düzeyde olduğu durumlarda ortalamalar arasındaki farkların anlamlılığını belirlemek için kullanılmaktadır. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda F değerinin anlamlı çıkması, en azından bir grup ortalamasının diğerinden anlamlı olarak farklı olduğunu ifade eder. Bu araştırmada saldırganlık leği puanlarının sınıf, anne-baba ilişki durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, kardeş sırası ve gelir durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Öğrencilerin saldırganlık ön-test puanları ile son-test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup-olmadığına bakmak için de *Eşleştirilmiş İki rneklem t-test* (Paired Sample t-test) kullanılmıştır. Tüm istatistiksel zmlmeler için anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1.Grubun Genel Yapısına İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Bu bölümde, bu çalışma kapsamında elde edilen bulgulara ilişkin istatistiksel bilgiler tablolarla birlikte verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Ait Dağılım Bilgileri

Sınıf Seviyesi	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
6	20	35.7	35.7	35.7
7	22	39.3	39.3	75.0
8	14	25.0	25.0	100
Toplam	56	100.0	100.0	

Tablo 3'te öğrencilerin sayılarının sınıflara göre dağılımları verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere 6. sınıftan 20 (% 35.7) ve 7. sınıftan 22 (% 39.3) öğrenci katılmıştır. 8. sınıftan ise 14 (% 25) öğrenci katılmıştır. 6 ve 7. sınıfların sayısı birbirine yakın iken 8. sınıflardan katılımı göreceli olarak düşüktür.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Ait Dağılım Bilgileri

Cinsiyet	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Kız	28	50.0	50.0	50.0
Erkek	28	50.0	50.0	100.0
Toplam	56	100.0	100.0	

Tablo 4'te katılımcı öğrencilerin cinsiyete göre dağılımları verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi erkeler 28 (% 50) ve kızlar da 28 (% 50) kişi katılmıştır. Kız-erkek sayıları birbirine eşittir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Baba Durumu Değişkenine Ait Dağılım Bilgileri

Anne-Baba Durumu	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Birlikte yaşıyorlar	51	91.1	91.1	91.1
Boşanmış/ayrı yaşıyorlar	2	3.6	3.6	94.6
Anne yaşıyor, baba ölmüş	2	3.6	3.6	98.2
Baba yaşıyor, anne ölmüş	1	1.8	1.8	100.0
Toplam	56	100.0	100.0	

Tablo 5'te öğrencilerin anne-baba durumlarıyla ilgili istatistiki bilgi verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere, öğrencilerin 51 (% 91.1) tanesinin anne-babası birlikte yaşıyorlar. 2 (% 3.6) öğrencinin anne babası boşanmış veya ayrı yaşıyor.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Ait Dağılım Bilgileri

Baba Eğitim Durumu	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Okur-yazar	3	5.4	5.5	5.5
İlkokul/ilköğretim	34	60.7	61.8	67.3
Lise	16	28.6	29.1	96.4
Yüksekokul-üniversite	2	3.6	3.6	100.0
Toplam	55	98.2	100.0	
Geçersiz veri	1	1.8		
Toplam	56	100.0		

Tablo 6'da öğrencilerin baba eğitim durumlarıyla ilgili dağılımlar verilmiştir. Tabloya bakıldığında öğrencilerin 34 (% 60.7) tanesinin babası ilköğretim mezunu iken, 16 (% 28.6) kişinin babası lise mezunudur. 3 (% 5.4)

öğrencinin babası okula sadece okur-yazardır. Sadece 2 (% 3.6) öğrencinin babasının yüksekokul/ üniversite mezunu olarak görülmektedir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Ait Dağılım Bilgileri

Anne Eğitim Durumu	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Okur-yazar değil	4	7.1	7.4	7.4
Okur-yazar	1	1.8	1.9	9.3
İlkokul/ilköğretim	44	78.6	81.5	90.7
Lise	4	7.1	7.4	98.1
Yüksekokul-üniversite	1	1.8	1.9	100.0
Toplam	54	96.4	100.0	
Geçersiz veri	2	3.6		
Toplam	56	100.0		

Tablo 7’de de öğrencilerin anne eğitim durumlarıyla ilgili istatistiki bilgiler verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi, öğrencilerden 44 (% 78.6) tanesinin annesi ilkokul/ilköğretim mezunlardır. 4 (% 7) öğrencinin annesi lise mezunu iken, 4 (% 7) öğrencinin annesi hiç okuma-yazma bilmemektedir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Ait Dağılım Bilgileri

Kardeş Sayısı	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
1-2	28	50.0	51.9	51.9
3 ve üstü	26	46.4	48.1	100.0
Toplam	54	96.4	100.0	
Geçersiz	2	3.6		
Toplam	56	100.0		

Tablo 8’de öğrencilerin kardeş sayılarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Öğrencilerin kardeş sayıları iki merkeze de birbirine yakın olacak şekilde dağılım

olmuştur. Kardeş sayısı 2 ve altında olanların sayısı 28 (% 50) iken, 3 ve üstünde olanların sayısı 26 (% 46.4) olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeşleri Arasındaki Sırası Değişkenine Ait Dağılım Bilgileri

Kardeş Sırası	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Başta	18	32.1	33.3	33.3
Ortada	22	39.3	44.7	74.1
Sonda	14	25.0	25.9	100.0
Toplam	54	96.4	100.0	
Geçersiz	2	3.6		
Toplam	56	100.0		

Tablo 9'da de öğrencilerin kardeşleri arasındaki sıralamalarına göre istatistiki bilgiler verilmiştir. 22 (% 39.3) öğrenci ailenin ortanca çocuğu olduğunu ifade etmiştir. 18 (% 32.1) tanesi evin en büyük çocuğu olduğunu söylerken, 14 (% 25) öğrenci ailenin en küçük çocuğu kendi olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Oturdukları Evin Kira/Kendi Evi Değişkenine Ait Dağılım Bilgileri

Ev Aidiyeti	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Kira	34	60.7	60.7	60.7
Kendi Evi	22	39.3	39.3	100.0
Toplam	56	100.0	100.0	

Tablo 10'da öğrencilerin oturdukları evin kira mı yoksa kendilerine mi ait olduğuyula ilgili bilgiler verilmiştir. Öğrencilerin 34 (% 60.7) tanesi oturdukları evde kiracı olduklarını belirtmiştir. Geriye kalan 22 (% 39.3) öğrenci ise kendi evlerinde oturduklarını söylemişlerdir.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Oturdukları Konutun Türü Değişkenine Ait Dağılım Bilgileri

Konut Türü	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Apartman	13	23.2	24.5	24.5
Müstakil	40	71.4	75.5	100.0
Toplam	53	94.6	100.0	
Geçersiz	3	5.4		
Toplam	56	100.0		

Tablo 11’de öğrencilerin oturdukları evin müstakil veya apartman olmasıyla ilgili istatistiki bilgiler verilmiştir. Buradaki bilgilere bakıldığında öğrencilerin 40 (%71.4) tanesi müstakil evde oturdukları söylemişlerdir. 13 (% 23.2) öğrenci ise apartmanda oturmaktadırlar.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailesinin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Ait Dağılım Bilgileri

Ailenin Aylık Geliri	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Ortanın Altı	17	30.4	30.4	30.4
Orta	31	55.4	55.4	85.7
Ortanın Üstü	8	14.3	14.3	100.0
Toplam	56	100.0	100.0	

Tablo 12’de öğrencilerin algıladıkları ailelerin aylık gelirleriyle ilgili verdikleri cevaplardan alınan bilgilerin istatistiksel dağılımı verilmiştir. Tabloya bakıldığında öğrencilerin 31(% 55.4) tanesi gelirlerinin orta düzeyde olduğunu söylemişlerdir. 17 (% 30.4) öğrenci ortanın altı derken ve 8 (% 14.3) öğrenci ailesinin gelirini ortanın üstü olarak ifade etmişlerdir.

4.2. Öğrencilerin Saldırganlık Puanlarının Çeşitli Demografik Özelliklere Göre Analiz Sonuçları

4.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Kız	28	117.43	12.506	54	3.103	.003
Erkek	28	127.86	12.639			

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre saldırganlık düzeyleri puanları arasındaki ilişki tablo 13'te verilmiştir. Kız öğrencilerin saldırganlık düzeyi puan ortalaması 117,43 iken erkeklerin saldırganlık düzeyi puan ortalaması 127.86 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre, toplam saldırganlık düzeyi ortalama puanları arasındaki farkın anlamlı olup-olmadığı bağımsız örneklem t- test kullanılarak aranmış ve anlamlı bir fark bulunmuştur (t= 3.103, p<0.005).

4.2.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
1-2	28	120.25	15.296	48.924	-1.298	.200
3 ve Üstü	26	124.92	10.947			

Tablo 14'te araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayılarına göre göre saldırganlık düzeyleri puanları arasındaki ilişki verilmiştir. Kardeş sayısı 3'ten az olan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri puan ortalaması 120.25 iken, 3 ve daha fazla kardeşi olanların saldırganlık puan ortalaması 124.92'dir. Öğrencilerin kardeş sayısına göre bakılan saldırganlık puanları arasındaki fark bağımsız örneklem t-test analizi kullanılarak aranmıştır. Öğrencilerin kardeş sayısı arttıkça saldırganlık puanlarının da arttığı görülmektedir. Ancak, öğrencilerin kardeş sayılarına göre saldırganlık puanları arasında farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t=1.298$, $p>0.05$).

4.2.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kira/Kendi Evi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları

Tablo 15. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kira/Kendi Evi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları

Ev Aidiyeti	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Kira	34	123.82	14.192	54	.810	.422
Kendi Evi	22	120.82	12.519			

Tablo 15'te öğrencilerin oturdukları evin kendilerine ait olup-olmamasına göre saldırganlık puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını gösterilmektedir. Kirada oturan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları 123.82 iken, kendi evinde oturan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları biraz daha düşük çıkarak 120.82 olarak bulunmuştur. Ev aidiyeti değişkenine göre gruplanan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup-olmadığına bakmak için bağımsız örneklem t-test kullanılmıştır. Analiz sonucuna göre öğrencilerin kirada ya da kendi evlerinde oturmaları bakımından saldırganlık puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur ($t= .810$, $p>.05$).

4.2.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Oturduğu Konut Türü Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Oturduğu Konut Türü Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin t-Test Analiz Sonuçları

Konut Türü	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Apartman	13	123.31	14.008	51	.004	.997
Müstakil	40	123.33	13.550			

Bu çalışmaya katılan öğrencilerin oturdukları konut türü değişkenine göre saldırganlık puanlarına ait değerler tablo 16’da sunulmuştur. Apartman oturanların saldırganlık puanları 123.31 ve müstakil evde oturanların saldırganlık puanları 123.33 olarak neredeyse aynı çıkmıştır. Konut türü değişkenine göre gruplanan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup-olmadığına bakmak için bağımsız örneklem t-test kullanılmıştır. Analiz sonucuna göre öğrencilerin kirada ya da kendi evlerinde oturmaları bakımından saldırganlık puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur ($t = .8004$, $p > .05$).

4.2.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Tablo 17. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri

Sınıf Seviyesi	N	\bar{X}	Ss
6	20	123.10	11.304
7	22	121.41	13.700
8	14	123.93	16.708
Toplam	56	122.64	13.524

İlköğretim öğrencilerinin sınıf seviyesi değişkenine göre saldırganlık puanlarına ait dağılım değerleri tablo 17’de verilmiştir. 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalaması 123.10, 8. sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları da 123.93 olarak bulunmuştur. Bu iki sınıfın puan ortalamaları birbirine oldukça yakındır. Ancak 7. sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları diğerlerine göre biraz düşük olarak 121.41 bulunmuştur.

Tablo 18. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	60.810	2	30.405	.161	.852
Gruplar içi	9998.047	53	188.642		
Toplam	10058.857	55			

Araştırmaya katılan öğrencilerin saldırganlık puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşıp-farklılaşmadığını görmek için yapılan varyans analiz sonuçları tablo 18’de görülmektedir. Tablo incelendiğinde grubun saldırganlık puan ortalamalarında sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılığı olmadığını görülmektedir [F (2,53)= .161, P>.05].

4.2.6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Baba Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Tablo 19. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Baba İlişki Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri

Anne-Baba Durumu	N	\bar{X}	Ss
Birlikte yaşıyorlar	51	123.08	13.720
Boşanmış/ayrı yaşıyorlar	2	129.50	4.950
Anne yaşıyor, baba ölmüş	2	114.50	.707
Baba yaşıyor, anne ölmüş	1	103.00	-
Toplam	56	122.64	13.524

Tablo 19’da öğrencilerin anne-baba ilişki durumu değişkenine göre, öğrencilerin saldırganlık puanı ortalamaları verilmiştir. Anne-babasının birlikte yaşadığını belirten 51 öğrencinin saldırganlık puan ortalaması 123.08 bulunmuştur. Anne- babası boşanmış/ayrı yaşıyor olan 2 öğrencinin puan ortalaması diğer gruplara göre oldukça yüksek olarak 129.50 bulunurken, annesi ölmüş-babası yaşıyor olan 2 öğrencinin de puan ortalaması 114.50’dir. Babası yaşıyor-annesi ölmüş olan 1 öğrencinin saldırganlık puanı ise 103 olarak bulunmuştur.

Tablo 20. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Baba Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	622.171	3	207.390	1.143	.341
Gruplar içi	9436.686	52	181.475		
Toplam	10058.857	55			

Tablo 20’de, öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının anne-baba ilişki durumu değişkenine göre farklılaşp-farklılaşmadığına bakılmıştır. Bu farklılığı bulmak için varyans analizi yapılmıştır. Tablodaki analiz sonucu incelendiğinde grubun saldırganlık puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [F (3,52) = 1.143, p>.05].

4.2.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Tablo 21. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri

Baba Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss
Okur-yazar	3	129.33	9.074
İlkokul/ ilköğretim	34	120.47	13.460
Lise	16	124.44	13.322
Yüksekokul-üniversite	2	139.50	16.263
Toplam	56	122.64	13.524

Tablo 21’de öğrencilerin baba eğitim durumu değişkenine göre saldırganlık puanlarının ortalamaları verilmiştir. Babası okula gitmeyen sadece okur yazar olan 3 öğrencinin saldırganlık puan ortalaması 129.33, babası ilkokul/ilköğretim mezunu olan 34 öğrencinin ortalaması 120.47, babası lise mezunu olan 16 öğrencinin ortalaması 124.44 olarak bulunmuştur. Şaşırtıcı bir şekilde babası yüksek okul mezunu olan 2 öğrencinin saldırganlık puan ortalaması diğerlerinden oldukça yüksek olarak 139.50 bulunmuştur.

Tablo 22. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	913.225	3	304.408	1.712	.176
Gruplar içi	9069.575	51	177.835		
Toplam	9982.800	54			

Öğrencilerin saldırganlık puanlarının baba eğitim düzeyine göre farklılaşp-farklılaşmadığına ilişkin veriler tablo 22’de verilmiştir. Aradaki farklılığın anlamlı olup-olmadığına bakmak için varyans analizi yapılmıştır. Tablodan da görüleceği üzere öğrencilerin saldırganlık puanlarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır [F (3,51) = 1.712, p>.05].

4.2.8. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Tablo 23. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri

Anne Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss
Okur-yazar değil	4	128.00	13.038
Okur-yazar	1	116.00	-
İlkokul/ ilköğretim	44	123.27	12.324
Lise	4	124.25	22.853
Yüksekokul-üniversite	1	93.00	-
Toplam	56	122.64	13.524

Tablo 23'te öğrencilerin anne eğitim durumu değişkenine göre saldırganlık puanlarının ortalamaları verilmiştir. Annesi okur yazar olmayan 4 öğrencinin saldırganlık puan ortalaması 128, annesi okula gitmeyen sadece okur yazar olan 1 öğrencinin saldırganlık puanı 116, annesi ilkokul/ilköğretim mezunu olan 44 öğrencinin ortalaması 123.27, olarak bulunmuştur. annesi lise mezunu olan 4 öğrencinin ortalaması 124.25 ve annesi yüksek okul mezunu olan 1 öğrencinin saldırganlık puanı diğerlerinden daha düşük olarak 93 bulunmuştur.

Tablo 24. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1058.523	4	264.631	1.506	.215
Gruplarıçi	8607.477	49	175.663		
Toplam	9666.000	53			

Öğrencilerin saldırganlık puanlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaşıp-farklılaşmadığına ilişkin veriler tablo 24'te verilmiştir. Aradaki farklılığın anlamlı olup-olmadığına bakmak için varyans analizi yapılmıştır. Tablodan da görüleceği üzere öğrencilerin saldırganlık puanlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır [F (4,49) = 1.506 p>.05].

4.2.9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeşleri Arasındaki Sırası Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Tablo 25. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeşler Arasındaki Sırası Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri

Kardeşler Arasındaki Sırası	N	\bar{X}	Ss
Başta	18	125.44	11.454
Ortada	22	123.27	14.310
Sonda	14	115.43	11.686
Toplam	54	121.96	13.146

Tablo 25’de öğrencilerin kardeşleri arasındaki sıralaması değişkenine göre saldırganlık puanlarının ortalamaları verilmiştir. Kardeşleri içerisinde en büyük olan 18 öğrencinin saldırganlık puan ortalaması 125.44, kendisinden hem büyük hem de küçük kardeşi olduğunu belirten 22 öğrencinin puan ortalaması 123.27 ve kardeşleri arasında en küçük olduğunu söyleyen 14 öğrencinin saldırganlık puan ortalaması 115.43 olarak bulunmuştur. Kardeşleri içerisinde büyük olanların saldırganlık puanları da daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 26. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeşleri Arasındaki Sırası Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	853.689	2	426.845	2.621	.083
Gruplar içi	8306.237	51	162.867		
Toplam	9159.926	53			

Öğrencilerin kardeşleri arasındaki sıralama değişkenine göre saldırganlık puanlarının anlamlı şekilde farklılaşp-farklılaşmadığını gösteren veriler tablo 26’da sunulmuştur. Bu farklılığa bakmak için varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, tablodan da görülebileceği gibi öğrencilerin kardeşleri arasındaki sıralaması değişkenine göre, onların saldırganlık puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [$F(2,51) = 2.621$ $p > .05$].

4.2.10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Tablo 27. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailesinin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına Ait Dağılım Değerleri

Ailenin Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	Ss
Ortanın Altı	17	120.94	13.292
Orta	31	124.81	13.388
Ortanın Üstü	8	117.88	14.535
Toplam	56	122.64	13.524

Tablo 27’de öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeyi değişkenine göre saldırganlık puan ortalamalarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Ailesinin aylık gelirinin ortanın altında olduğunu söyleyen 17 öğrencinin saldırganlık puan ortalaması 120.94, aylık gelirlerini orta düzey olarak belirten 31 öğrencinin puan ortalaması 124.81 ve gelirlerini ortanın üzerinde olarak belirten 8 öğrencinin saldırganlık puan ortalaması ise 117.88 olarak bulunmuştur.

Tablo 28. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	376.202	2	188.101	1.030	.364
Gruplarıçi	9682.655	53	182.692		
Toplam	10058.857	55			

Tablo 28’de öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının ailenin aylık gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp- farklılaşmadığına ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu farklılığı bulmak için varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin aylık gelir düzeyi değişkenine göre kendilerinin saldırganlık puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür [$F(2,53) = 1.030$ $p > .05$].

4.2.11. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ön-test ve Son-test Saldırganlık Puanlarının Birbirleriyle İlişkisi

Tablo 29. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ön-test ve Son-test Saldırganlık Puanlarının Birbirleriyle İlişkisi

	N	İlişki	p
Ön toplam – Son toplam	56	0.481	.000

Tablo 29, önce ve sonra olarak eşleştirilmiş değişkenlere ait korelasyon değerini göstermektedir. Buna göre eğitim öncesi ve sonrası alınan puanlar arasında ($r=.49$, $p<.001$) aynı yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani

eğitim öncesi yüksek puana sahip olan öğrenciler eğitim sonrası da yüksek puana sahip olduğunu göstermektedir.

4.2.12. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ön-test ve Son-test Saldırganlık Puanlarına İlişkin Eşleştirilmiş İki Örneklem t-Test Analizi Sonuçları

Tablo 30. Akran Rehberliğinden Yararlanan Öğrencilerin Ön-test ve Son-test Saldırganlık Puanlarına İlişkin Eşleştirilmiş İki Örneklem t-Test Analizi Sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Ön test	56	122.64	13.524	55	4.40	.000
Son test	56	112.77	18.404			

Araştırmanın asıl amacı olan, akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitim programının öğrencilerin saldırganlık düzeyine etkilerini araştırmak için yapılan analizlere ilişkin, öğrencilerin saldırganlık ön-test ve son-test puanları tablo 30'da verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi, öğrencilerin ön-test puanları 122.64 iken, saldırganlık son-test puanları 112.77'ye düşmüştür. Tablo 30 yapılan eşleştirilmiş t-test sonucunu göstermektedir. Bu t-test analiziyle, öğrencilerin eğitim öncesi saldırganlık puanlarıyla, eğitimden sonra aldıkları saldırganlık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup-olmadığına bakılmıştır. Test istatistiği $t(55)=4.40$, $p<0.001$ şeklinde bulunmuştur. Bu da öğrencilerin ön test puanlarıyla son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu ve verilen sosyal beceri eğitim programının öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltma da etkili olduğu söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YORUM-TARTIŞMA

Akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitim programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine etkisinin araştırıldığı bu çalışmada elde edilen bulgulara ilişkin tartışma ve yorumlar aşağıda sunulmuştur.

5.1. Araştırmanın temel denencesi olan Akran Aracılığıyla Verilen Sosyal Beceri Eğitim Programının İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerini Etkileyip-Etkilemeyeceğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Araştırmanın asıl problem cümlesi, Akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitim programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini azaltacağı şeklindeydi. Çalışmadaki bulgularını bakıldığında öğrencilerin saldırganlık puanlarının düştüğü görülmektedir. Birinci puanlarla eğitim sonrası puanlar arasındaki farkın anlamlı olması da bu denencenin doğru çıktığını göstermektedir.

Eğitim programının etkili olmasının en önemli sebeplerinden biri, sosyal beceri eğitim programının saldırganlığı azaltmaya yönelik içeriklerle yapılandırılmış olmasıdır. Sosyal beceri eğitim programının içeriği, öğrencilere farkındalık kazandırma, kendilerinin ve başkalarının duygularını anlama ve yorumlama, diğer kişilerle birlikte işbirliği yapıp bir işi yürütebilme, öfkelenildiğinde öfkesini kontrol edip, olumlu şekilde dışa vurabilme, stres durumlarıyla başa çıkıp kendine zarar vermesini engelleyebilme ve problem durumlarında bir problemin nasıl çözüme kavuşturabileceğinin basamaklarını kavrama becerilerini kazandıracak şekilde doldurulmuştur.

Programın öğretilmesi sırasında anlatılanların grup içi etkinliklerle pekiştirilmesi, doğru-yanlışların karşılaştırılması olarak anlatılması, bilgilerin kalıcı olmasında ve içselleştirilmesinde etki olduğu söylenebilir.

Ayrıca seçilen akranların bu çalışma için uygun olduklarını, sosyal beceri eğitimini iyi öğrendikleri ve akranlarına anlatırken de amacına uygun şekilde anlattıkları da söylenebilir.

Bu programın etkili olduğunu destekler şekilde daha önceleri de birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmayı destekler nitelikte olan Kumru-Sarıca (2008), 9. sınıf öğrencileriyle birlikte yaptığı çalışmada, anlatılan sosyal beceri eğitim programının öğrencilerin saldırganlık düzeylerini anlamlı şekilde düşürdüğü görülmüştür.

Frey ve arkadaşları (2000) okul öncesinden lise 1'e kadar olan öğrencilerle bir çalışma yapmışlardır. Okul müfredatının içerisine sosyal beceri programı da yerleştirilmiştir. Programın içeriğinde; empati, problem çözme ve öfke yönetimi konuları ağırlıklı olarak bulunmaktadır. Yedi yüz doksan öğrenciyle yaptığı bu çalışmada, öğrencilerin fiziksel saldırganlıklarının anlamlı bir şekilde düşüş gösterdiğini bulmuşlardır.

Lochman ve arkadaşları (1993), saldırgan davranış gösteren ve saldırgan davranış göstermeyen şekilde gruplandığı 52 siyahi 4. sınıf öğrencisi ile bir çalışma yapmışlardır. Yaptıkları çalışmada sosyal ilişkiler ve bilişsel davranış temelli sosyal beceri eğitim programı uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda, sosyal beceri eğitim programının saldırgan davranış gösteren çocuklar üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca 1 yıl sonra izleme testi yapılmış ve eğitimin etkisinin halen devam ettiği görülmüştür.

Sazak (2003) ilköğretim birinci sınıfa giden iki öğrenci ve özel eğitim sınıfına devam eden bir öğrenci ile akran aracılı sosyal beceri eğitim programının etkililiğini incelemek için bir çalışma yapmıştır. Normal gelişim gösteren öğrenciler zihinsel engelli öğrenciye eğitim vermişlerdir. Haftada 3 gün olmak üzere 30 dakika süren eğitimler şeklinde çalışma yapılmıştır. Çalışmanın sonunda akran aracılı sosyal beceri öğretim programının zihinsel engelli bireyin kendini tanıtmaya ve bilgi isteme becerilerinin kazandırılmasında etkili olduğunu bulmuştur.

Taştan ve Öner (2008), akran arabuluculuğu eğitim programının ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin akran arabuluculuğu becerilerine etkisini araştırmışlardır. Beş kız ve 5 erkek öğrenciden oluşan bir gruba her biri 80 dakika süren 8 oturumluk

bir eğitim vermişlerdir. Eğitimin sonundaki değerlendirmelerde, bu eğitimin eğitimi alan çocukların akran arabuluculuğu becerileri üzerine olumlu katkılar sağladıklarını bulmuşlardır.

Bornstein, Bellack ve Hersen (1980) psikiyatri hastanesinde yatan oldukça saldırgan olan 4 hasta ile çalışmışlardır. Hastalara çoklu yöntem kullanarak sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Sonuçların çocukların saldırganlıklarını azaltmada oldukça önemli etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Ancak her hastada aynı derecede genelleme yapmak ve kalıcı olduğunu söylemenin zor olduğunu söylemektedirler. Herkesin programdan faydalanma düzeyleri farklı olduğunu ifade etmişlerdir.

Ancak bazı araştırmacılar, bu çalışmanın tersine sonuçlar da bulmuşlardır. Uz Baş (2010) yaptığı çalışmasında sınıf temelli sosyal beceri eğitiminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine etkisi olmadığını bulmuştur. Bunun sebebini de ‘öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltmada tek boyutlu müdahalenin yetersiz olduğu’ şeklinde açıklamıştır.

5.2. Araştırmanın alt problemlerinden ‘ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Bu çalışma kapsamında, öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. Bulgular bölümündeki tabloda da görüldüğü gibi, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden anlamlı şekilde daha saldırgan olduğu bulunmuştur.

Bunun sebebi olarak başta, toplumun erkek-kız cinsiyetlerine göre biçtiği rol-model gösterilebilir. Erkekler daha kavgacı olması, güç kullanması beklenirken; ancak kızların daha uysal, sakin olmaları beklenir.

Omay (2008) ilköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimi algılarıyla saldırganlık ölçeği puanları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, cinsiyet değişkenine göre saldırganlık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına da bakmıştır. İlköğretim öğrencileriyle yaptığı bu çalışmada erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarının kız öğrencilerin saldırganlık puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğunu bulmuştur.

Hyde (1984) çalışmasında 1978'd 1981'e kadar 143 araştırmayı incelemiştir. Meta- analiz tekniğini kullanarak yaptığı bu araştırmada, yapılan çalışmalara dayanarak çalışmaya katılanların öğrencilerin saldırganlık puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaştığını ancak bu farkın çok büyük olmadığını çıkarımını yapmıştır. Son zamanlardaki çalışmalarda da bu farklılığın daha da azaldığını ifade etmektedir. Doğrudan gözlem yöntemleri kullanıldığında bu farkın açıldığını, ama kendini ifade etme şeklindeki ölçekler kullanıldığında cinsiyet değişkenine göre saldırganlık düzeyleri arasındaki farkın azaldığını ifade etmiştir.

Reidya, Sloana, ve Zeichner (2009) cinsiyet rolleri ile saldırganlık üzerine bir çalışma yapmışlardır. Yüz seksen dört kadının katıldığı karşılaştırmalı çalışmada araştırmadaki kadınların, toplumun beklediği rollere uymayan kadınlara karşı daha saldırgan davrandıkları görülmüştür. Ayrıca erkeklerle kadınlar arasındaki saldırganlık düzeylerine de bakmışlardır. Çalışmalarında erkeklerin özellikle fiziksel saldırganlıkta kadınlardan daha saldırgan olduğunu söylemektedirler. Bunun sebebini de biyolojik cinsiyetten çok, cinsiyetlerin rollerine bağlamaktadırlar.

Hines ve Fry (1994) kadınlar arasındaki saldırganlığın dolaylı tarzları üzerine bir araştırma yapmışlardır. Kadınlar çoğu kez dedikodu, yanlış yönlendirme ve mahrum bırakma gibi yöntemleri saldırganlık durumunda kullandıkları sonucuna ulaşıyorlar. Ayrıca saldırganlığın cinsiyetlere göre nasıl farklılaştığına da bakıyorlar. Cinsiyet değişkeninin saldırganlığın düzeyi üzerinde değil de, saldırganlığın dışa vurumu yönteminde farklılığa sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Erkeklerin fiziksel saldırganlığı, kadınların ise dolaylı saldırganlığı daha çok kullandıklarını söylemektedirler.

Yalçın (2004) ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri üzerine bir çalışma yapmıştır. Altı yüz otuz dokuz lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeninin öğrencilerin saldırganlık puanları üzerine etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5.3. Araştırmanın alt problemlerinden 'ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sınıf düzeyi değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Bu çalışma kapsamında öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin sınıf düzeyleri değişkenine göre değişip değişmediğine bakılmıştır. 7. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalaması diğer iki sınıftan biraz düşük gözükse de aralarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Bunların benzer olmasının sebebi, öğrencilerin yaşlarının birbirine yakın olması ve aynı ortamı paylaşıyor, birlikte (sınıf farkı olmaksızın) arkadaşlık ediyor olmaları olabilir. Ayrıca yaşadıkları çevre ve sosyal statüleri de birbirlerine çok yakındır. Bunun da etkisi de göz ardı edilemez.

Ada, Dilekmen ve Alver (2011) 430 ilköğretim ikinci kademe öğrencisinin katıldığı bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın amacı, bu öğrencilerin saldırganlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Yaptıkları bu çalışmada bu tezdeki çalışmanın sonucunu destekleyecek şekilde benzer bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışmaya katılan öğrencilerin sınıf seviyeleriyle saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Öz (2007) üç farklı sosyo-ekonomik düzeyde olan devlet okullarındaki 328 ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin saldırganlık puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna varmıştır.

Kuruöz ve Koç (2007) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin okul başarısı ve iletişim kurabilme gibi değişkenlerle ilgisi araştırılmıştır. Ayrıca saldırganlık düzeylerini çeşitli demografik özelliklere göre de incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin de arttığını bulmuşlardır.

Yasankul (2007) İstanbul'daki 10 ilköğretim okulundan 675 ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencileri ile bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın amacı öğrencilerin saldırganlık düzeyi ile eğitim algıları arasında bir ilişki olup-olmadığına bakmaktır. Bunun yanında öğrencilerin saldırganlık düzeyi çeşitli demografik özelliklere göre de incelenmiştir. Araştırmacı, 5. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin 4. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur.

5.4. Araştırmanın alt problemlerinden ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin anne-baba durumu (boşanmış-birlikte-biri vefat etmiş) değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Bu çalışma kapsamında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin anne-baba durumu değişkenine göre saldırganlık düzeyleri incelendiğinde, anne-babası boşanmış/ayrı yaşıyor olan öğrencilerin saldırganlık puanı diğerlerinden oldukça yüksek olmasına rağmen anlamlı bir fark olarak görülmemiştir.

Bunun sebebi, çalışmaya katılan öğrenciler zaten geniş aile içerisinde (büyük baba, büyük anne, anne, baba, kardeşler) yaşadıkları için, anne ya da babanın kendilerinden uzak olması, onların eksikliklerinin öğrencilerin saldırganlık düzeylerini olumsuz bir biçimde aşırı şekilde etkilemiyor olabilir.

Yasankul (2007) 675 ilköğretim öğrencisi ile yaptığı çalışma da öğrencilerin saldırganlık eğilimlerini çeşitli demografik özelliklere göre incelemiştir. Araştırmacı bu çalışmada, anne-baba medeni durumunun ilköğretim 4 ve 5. sınıfların saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığını bulmuştur.

Karahan, Özcan ve Ağlamaz (2009) lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne babanın birliktelik durumu, öz üvey oluşu ve yaşamda öncelikli en önemli değer algısı açısından incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bin iki yüz yirmi üç öğrenci ile yaptığı bu çalışma da bulduğu sonuçlardan bir tanesi de şöyledir. Anne ve babası boşanmış olan lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin diğerlerinin saldırganlık düzeylerinden daha fazla olduğunu bulmuşlardır.

5.5. Araştırmanın alt problemlerinden ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin baba eğitim durumu değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Yapılan bu tez kapsamında, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığıdır. Ortalamalara bakıldığında babasının okul eğitimi olan öğrencilerin, baba eğitim durumu arttıkça saldırganlık düzeyleri de artmıştır.

Bunun sebebi, babanın eğitim durumu arttıkça çocuklarının hayatlarına daha fazla müdahalede bulunuyor olabilirler. Ergenlik döneminde de çocuklar ailesinin kendilerinin işlerine fazla karışmalarını pek istemezler. Babalar bir de engelleyici şekilde müdahale ediyorsa bu da çocukları daha saldırgan yapıyor olabilir. Ancak literatüre bakıldığında bu etki öğrencilerin saldırganlık düzeylerini anlamlı düzeyde farklılaştırıyor.

Omay (2008) ilköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimi alguları ile saldırganlık ölçeği puanı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, öğrencilerin saldırganlık puanlarını çeşitli demografik özelliklere göre de incelemiştir. Bu çalışmanın sonucuna, bizim çalışmamızı da destekler nitelikte, ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmadığını bulmuştur.

Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çok boyutlu olarak incelendiği bir araştırmada, öğrencilerin baba eğitim ve iş durumuna göre öğrencilerin saldırganlık puanlarının istatistiksel olarak farklılaşmadığı bulunmuştur (Yılmaz, 2008).

Eroğlu (2009) saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörlerle ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada lise ve üniversite öğrencilerini karşılaştırmıştır. Aynı zamanda bu iki grubun da ebeveyn eğitim seviyelerine göre saldırganlık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına bakmıştır. Bu araştırmasında da lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin ebeveyn eğitim seviyesine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öz (2007) 328 ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemek için bir çalışma yapmıştır. Çalışmasının sonucunda bizim çalışmamızı destekler nitelikte bir bulguya da ulaşmıştır. Baba eğitim durumuna göre araştırmaya katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5.6. Araştırmanın alt problemlerinden ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin anne eğitim durumu değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Bu tez kapsamındaki yapılan çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır. Annesi yüksekokul mezunu olan öğrencinin saldırganlık puan ortalaması diğerlerine göre oldukça düşük bulunmuştur. Bu kıstasa uygun tek öğrenci olduğu için bu konuda bir genellemeye gitmek bizi doğru sonuca götürmeyebilir.

Yılmaz (2008) endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini çok boyutlu olarak incelemek için bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın bulgularında, anne eğitim ve iş durumunun öğrencilerin saldırganlık davranışlarının farklılaşmasına anlamlı düzeyde etki etmediği görülmektedir.

Diğer birçok araştırmacı gibi Öz (2007) ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencileri ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Çalışmanın aslı amacı öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmanın sonuçlarından bir tanesi de anne eğitim düzeyine göre ilköğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri farklılaşmadığı şeklindedir.

Dizman (2003) anne-babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini incelemek için bir çalışma yapmıştır. Yaptığı çalışmada anne-baba öğrenim düzeyinin öğrencilerin toplam saldırganlık puanlarında anlamlı bir farklılaşmaya sebep olduğu sonucuna varmıştır.

5.7. Araştırmanın alt problemlerinden ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kardeş sayısı değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Yapılan bu çalışma kapsamında öğrencilerin saldırganlık puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı şekilde farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Ancak kardeş sayısı arttıkça anlamlı düzeyde olmasa da saldırganlık puanlarının da arttığı gözlenmektedir.

Yasankul (2007) ilköğretim 4 ve 5. sınıfta okuyan 675 öğrenci ile bir çalışma yapmıştır. Çalışmasının amacı öğrencilerin saldırganlık eğilimleriyle eğitim algıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. yaptığı çalışmada katılımcıların saldırganlık düzeylerini de çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda,

kardeş sayısının ilköğretim 4 ve 5. sınıfların saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığını bulunmuştur.

Yavuz (2007) 6 farklı ilköğretim okulunun 4 ve 5. sınıfında okuyan 507 öğrenci ile ilgili araştırma yapmıştır. Araştırmasının asıl amacı, son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmektir. Bu değişkenlerden bir tanesi de öğrencilerin kardeş sayılarıdır. Yaptığı çalışmasının sonunda, çocukların kardeş sayısı değişkenine göre saldırganlık düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşmadığını bulmuştur.

Yılmaz (2008) lise öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını araştırmıştır. Meslek lisesi öğrencilerinden oluşan bu örneklem grubundaki öğrencilerin kardeş sayılarına göre saldırganlık düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Halıcı (2005) araştırmanın örneklemini 3 tanesi yatılı ve 3 tanesi gündüzlü olmak üzere 6 yatılı ilköğretim okulu ikinci kademe öğrencilerinden 360 kişi seçmiştir. Araştırmanın asıl amacı öğrencilerin saldırganlık eğilimleriyle benlik kavramlarını incelemektir. Araştırmacı çalışmada öğrencilerdeki saldırganlık düzeylerinin bazı boyutlarında kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusunu ortaya koymuştur. Ancak bu saldırganlık toplam saldırganlık puanları için geçerli değildir.

5.8. Araştırmanın alt problemlerinden ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kardeşleri arasındaki sırası değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Yapılan bu çalışma kapsamında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kardeşler arasındaki sırası değişkenine bakıldığında sıralamada en sonda olanların puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bir fark olarak bulunmamıştır.

Yasankul (2007) ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleriyle eğitim algıları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, bu tezin sonucunda destekler nitelikte öğrencilerin doğum sırasının ilköğretim 4 ve 5.

sınıfların saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığını bulmuştur.

Yavuz (2007) son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemek için bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın örneklemini farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda okuyan 4 ve 5. sınıf öğrencilerinden seçmiştir. Çalışmasının sonucunda öğrencilerin doğum sırası değişkeninin, onların saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığını sonucuna ulaşmıştır.

Dizman (2003) anne-babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerini belirlemek için ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencileri üzerine bir çalışma yapmıştır. Ancak araştırmacı bizim ve çoğu araştırmacının aksine, yaptığı çalışmada çocukların toplam saldırganlık puanlarının doğum sırası değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığını bulmuştur.

5.9. Araştırmanın alt problemlerinden ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin oturdukları evin ev sahibi/kiracı değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Bu tez kapsamında yapılan çalışmada öğrencilerin oturdukları evin kendilerine ait olup-olmaması değişkenine göre saldırganlık puanlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

Bu alandaki kaynaklara bakıldığında, saldırganlığın bu değişkene göre farklılaşıp-farklılaşmadığı yönünde bir veriye ulaşılamamıştır.

5.10. Araştırmanın alt problemlerinden İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin oturdukları konutun türü değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Yapılan bu çalışma kapsamında öğrencilerin oturdukları konut türü değişkenine göre saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını görülmüştür. Burada beklenen, apartmanda, kalabalık ortamda yaşayanların daha saldırgan olabileceği düşüncesi idi. Bu çalışmada apartmanda oturduklarını

söyleyenler de, o kadar kalabalık bir apartmanda oturmuyor olabileceklerinden, saldırganlık düzeyleri etkilenmemiş olabilir.

Omay (2008) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul iklimi algılarıyla saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 425 öğrencinin katıldığı araştırmada, bu çalışmadaki sonuca benzer şekilde ilköğretim öğrencilerinin oturdukları konut türüne göre onların saldırganlık düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

5.11. Araştırmanın alt problemlerinden ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ailesinin aylık geliri değişkenine göre saldırganlık düzeyleri farklılık gösterip-göstermediğine ilişkin bulgulara yönelik tartışma ve yorumlar:

Bu tez kapsamında yapılan çalışmanın sonucuna göre ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin algıladıkları ailenin aylık gelir düzeyi değişkenine göre saldırganlık puanlarının anlamlı bir şekilde değişmediği sonucuna varılmıştır. Literatüre bakıldığında da bu çalışmanın sonucunu destekler nitelikte birçok araştırma yapılmıştır.

Eroğlu (2009), lise ve üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler üzerine bir araştırma yapmayı amaçlamıştır. Çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyleriyle saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Ancak lise öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre saldırganlık puanlarının anlamlı şekilde değiştiği sonucuna varmıştır.

Yalçın (2004) da lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada ailenin gelir durumunu algılama biçimi ile öğrencilerin saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmiştir.

Omay (2008) ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin okul iklimi algılarıyla saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişkiye bakmıştır. Araştırmasının sonuçlarından bir tanesi de bu tezde bulunan sonucu destekleyecek şekilde, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin algılanan ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öz (2007) farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarından seçtiği 4 ve 5. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada, öğrencilerin saldırganlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmada öğrencilerin algıladıkları ailenin gelir düzeyine göre onların saldırganlık düzeylerine istatistiksel olarak farklılaşmadığı sonucuna varmıştır.

Kuruöz ve Koç (2007) İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin karşılaştıkları engelleri aşmada saldırganlığı kaynak görme düzeyleri üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmalarında bu öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleriyle saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuşlardır. Yani sosyo ekonomik düzeyi yükselen öğrencilerin daha az saldırgan olduğu sonucuna varmışlardır.

Durak N. (2006) son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlıklarını belirlemeye yönelik sosyal uyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu araştırmacı da Kuruöz ve Koç (2007)'un bulgularının aksine, ailenin gelir düzeyi arttıkça, öğrencilerin de saldırganlık düzeylerinin arttığı sonucunu bulmuşlardır. Bunu da ekonomik düzeyi yükselen ailelerin cezalandırma davranışlarının artmasına bağlamıştır (Güneysu, 1986, Akt. Tuzgöl, 1998).

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yapılan bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular dayalı sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. SONUÇ

Bu çalışma kapsamındaki bulguları şu şekilde özetleyebiliriz.

Bu çalışmanın amacı, akranlar aracılığıyla anlatılan sosyal beceri eğitim programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerine etkisini incelemektir. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, ön-test sonuçlarında saldırganlık puanları 122 iken, son-test sonuçlarında bu ortalama 112'ye düşmüştür.

✓ Bu sonuçların istatistiksel analizleri sonucunda, akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitim programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı derecede azaltmada etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

✓ Öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha saldırgan oldukları sonucu bulunmuştur.

✓ Öğrencilerin sınıf düzeyine göre saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

✓ Öğrencilerin anne-baba medeni durumu değişkenine göre, saldırganlık puanları anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

✓ Öğrencilerin baba eğitim durumu değişkenine göre, saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

✓ Öğrencilerin anne eğitim durumu değişkenine göre saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılık gösteren bir sonuca ulaşılmamıştır.

- ✓ Öğrencilerin kardeş sayısı değişkeninin, öğrencilerin saldırganlık puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı görülmüştür.
- ✓ Öğrencilerin kardeşleri arasındaki doğum sırası da, onların saldırganlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmamıştır.
- ✓ Öğrencilerin oturdukları konut türünün (müstakil-apartman), onların saldırganlık düzeyleri üzerinde bir farklılığa sebep olmadığı görülmüştür.
- ✓ Öğrencilerin oturdukları evin kendilerinin ya da kira olmasının, onların saldırganlık düzeylerine göre anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı sonucuna varılmıştır.
- ✓ Öğrencilerin algıladıkları aile gelir düzeyi değişkenin, öğrencilerin saldırganlık düzeyleri açısından bir farklılığa sebep olmadığı sonucuna varılmıştır.

6.2. ÖNERİLER

Bu çalışmanın verileri analiz edildikten sonra, ortaya çıkan bulgulara dayanarak aşağıdaki öneriler sunulabilir.

6.2.1. Uygulayıcıya Yönelik Öneriler

Okul psikolojik danışmanları önleyici rehberlik olarak, akran aracılı sosyal beceri eğitim programını kullanabilirler. Bu sayede okullardaki saldırganlık ortaya çıkmadan önce bir dereceye kadar engellenebilir.

Rehber öğretmenlerin öğrenci sayısına göre az olduğu okullarda, akran aracılı eğitim uygulanarak, daha çok öğrenciye ulaşma imkanı oluşturulabilir.

Rehber öğretmenlerin grup etkinliği düzenlerken öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltacak içerikte sosyal beceri eğitimi programları yapması, okul disiplin sorunlarını azaltmada önemli katkılar sağlayabilir.

Öğrenciler engellendiklerinde daha çok saldırgan oldukları için, onlara nasıl müdahale edileceği, gelişim dönemlerine uygun olarak nasıl davranılacağı konusunda okuldaki idare ve öğretmenlerle birlikte yine ailelere de eğitim verilebilir.

6.2.2. Araştırmacıya Yönelik Öneriler

Bu çalışma öğrencilerin sadece toplam saldırganlıkları üzerine odaklandığı için, sosyal beceri programının saldırganlığın alt boyutlarına etkisine bakılıp, buna göre daha ayrıntılı bir sosyal beceri programı hazırlanabilir.

Bu çalışma ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine yapılmıştır. Önleyici rehberlik adına, çocuklar ergenlik dönemine girmeden önce ve davranışların daha kolay şekillenebildiği ilköğretim birinci kademedede bu çalışma yapılabilir.

Bu çalışma sosyo-ekonomik düzeyi düşük öğrencilerin okuduğu bir devlet okulunda yapılmıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyi yüksek bir devlet okulunda ve bir de özel okulda yapılarak bunun karşılaştırmalı sonucuna bakılabilir. Öğrencilerin yetiştikleri ortam ve kültür farklılık göstereceği için, bu programdan faydalanmaları da farklılık gösterebilir.

Sadece ilköğretim okullarında değil, liselerde ve diğer kurumlarda da benzer çalışmalar yapılarak sosyal beceri programının farklı demografik özelliklere sahip bireylerin saldırganlıkları üzerindeki etkisine bakılabilir.

Bu tez kapsamındaki çalışma 8 hafta sürmüştür. Saldırganlık gibi bir davranış probleminin bu kadar kısa sürede değişebilmesi oldukça zordur. Bu süre daha da uzun tutularak bireylerin saldırganlık düzeyleri daha da azaltılabilir.

Saldırganlık probleminin bireyin sadece kendi içsel sebeplerinden kaynaklanmadığı, dış sebeplerin de olduğu bilindiğine göre, bu konuda okul personeline ve aileye de benzeri eğitimler verilerek çocukların saldırganlık düzeyleri daha az seviyeye düşürülebilir.

Program uygulanmadan önce saldırganlığın sebepleri araştırılıp, ortak sebeplerden dolayı saldırgan olan öğrencilerle bir grup kurulabilir.

Eğitim bittikten sonra izleme testi uygulayarak saldırganlığı azaltmak için hazırlanan programın etkililiğinin devam edip-etmediği de araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Aber JL, et al. (2003). "Developmental Trajectories toward Violence in Middle Childhood: Course, Demographic Differences, and Response to School-Based Intervention," *Developmental Psychology*. 39(2):324–481.

Ada, Ş., Dilekmen, M. ve Alver, B. (2011). İlköğretim II. Kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. Gaziantep university, journal of social science , 10 (2): 927-944.

Akkök, F. (1996). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Öğretmen El Kitabı). İstanbul. Milli Eğitim Basımevi.

Al-Ali, M. M., Singh, A. P. ve Smekal, V. (...). Social anxiety in relation to social skills, aggression, and stress among male and female commercial institute students. *Education*, 132 (2): 351-361.

Anderson, C. A. ve Bushman, B. J. (2002). Human Aggression. *Annual Review Psychology*, 53: 27-51.

Anderson, K. B., Anderson, C. A., Dill, K. E., ve Deuser, W. E., (1998). The Interactive Relation Between Trait, Hostility, Pain and Aggressive Thoughts. *Aggressive Behavior*, 24: 161- 171.

Arıcak, O. T. (1995). *Üniversite Öğrencilerinde saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Ayto, J. (2005). *Word Origins: The Hidden Histories of English Words from A to Z*. A & C Black Publisher, Huntingdon, , GBR
- Ballard, M. E., Rattley, K. T., Fleming, W. C. ve Kidder-Ashley, P. (2004). School Aggression and Dispositional Aggression among Middle School Boys. *Research in Middle Level Education*, ISSN 1940-4476, 27(1): 1 – 11
- Başgün-Ekşioğlu A. (2007). *Akran Eğitimi Yolu ile Anneden Anneye Emzirme Yeterlilik Eğitiminin Etkililiğinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bedel, A. ve Arı, R. (2011). Kişiler Arası Sorun Çözme Beceri Eğitiminin Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Yapıcı Problem Çözme ve Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4): 1-10.
- Bornstein, M., Bellack, A. S. ve Hersen, M. (2008). Social Skills Training for Highly Aggressive Children: Treatment in an Inpatient Psychiatric Setting. *Behavior Modification Journal*, 4 (2): 173-186
- Bruce S. P., Cathy W. H. ve Robert P. M. (1992). Social Skills Training: An Analysis of Social Behaviors Selected for Individualized Education Programs *Remedial and Special Education*, 13(5): 43-49.
- Caldarella, P. ve Merrell, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26(2): 264-278.

Cerrahoğlu, S. (2002). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin öz kavramı düzeylerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Cowie, H. ve Hutson, N. (2005): Peer Support: A Strategy to Help Bystanders Challenge School Bullying. *Pastoral Care in Education: An International Journal of Personal, Social and Emotional Development*, 23(2): 40-44.

Cowie, H. ve Olaffson, R. (2000). The Role of Peer Support in Helping with Victims of Bullying in a School with High Level of Aggression. *School Psychology International*, 21 (1): 72-95.

Cowie, H., Hutson, N., Oztug, O. ve Myers, C. (2008): The impact of peer support schemes on pupils' perceptions of bullying, aggression and safety at school. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 13(1): 63-71

Çekiç, A. ve Murat, M. (2011). Grupla psikolojik danışmanın ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öfke ile başa çıkabilme becerilerine etkisi. *Çukurova üniversitesi sosyal bilimler enstitü dergisi*, 20 (3).

Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilig*, 37: 155-174

Demir, S. ve Kaya, A. (2008). Grup Rehberliği Programının Ergenlerin Sosyal Kabul Düzeyleri ve Sosyometrik Statülerine Etkisi. *Elementary Education Online*, 7(1), 127-140.

Dennison S. (2000). A Win-Win Peer Mentoring and Tutoring Program: A Collaborative Model. *The Journal of Primary Prevention*, 20(3): 161-174.

Dizman, H. (2003). *Anne-babası ile yasayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DuPaul, G. J. (1998). Peer tutoring procedures in general education classrooms. *National Association of School Psychologists*, Bethesda: MD.

Durak, N. (2006). *Son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlıklarını belirlemeye yönelik sosyal uyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Niğde ili örneği). Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde

Efiliti, E. (2006). *Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Eğitimciler İçin Eğitim Rehberi Çocuk ve Ergen Sağlığı Modülleri (2008). Sağlık Bakanlığı Yayın No.: 722, Ankara.

Elmacı, F. (2009). Çocukların korunması ve refahlarının artırılmasında okulun rolü: İngiltere örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1): 69-84.

- Estévez, L. E., Pérez, S. M., Ochoa, G. M. ve Ruiz, D. M. (2008.) Adolescent aggression: Effects of gender and family and school environments. *Journal of Adolescence*, ISSN 0140-1971, 31(4): 433 – 450
- Eroğlu, S. E. (2009). Saldırđanlık Davranışının Boyutları ve İlişkili olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Selçuk üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 21
- Eti, İ. (2010). *Drama etkinliklerinin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların sosyal becerileri üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. Çukurova üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, adana
- Fox, C. L. ve Boulton, M. J. (2005). The social skills problems of victims of bullying: Self, peer and teacher perceptions. *British Journal of Educational Psychology* 75: 313–328.
- Franca, V. M., Kerr, M. M., Reitz, A. L. ve Lambert, D. (1990). Peer tutoring among behaviorally disordered students: Academic and social benefits to tutor and tutee. *Education & Treatment of Children*, 13(2):109-128.
- Frank M. G. ve Stephen N. E. (1987). The Relationship Between Adaptive Behavior and Social Skills Issues in Definition and Assessment. *Journal of Special Education*, 21(1):167-181.
- Frey, F. S., Hirschstein, K. M. ve Guzzo, B. A. (2000). Second Step : Preventing Aggression by Promoting *Social Competence*. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8: 102.

Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (...). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Dönmez, A., Çelen, N. Ve Onur, B. (çev.) 3. Baskı

Gausted, J. (1993). Peer and Cross-Age Tutoring. file:///D:/digests/digest079.html

Genç, S. Z. (2005). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1): 41-54.

Griffin, R. S. ve Gross, A. M. (2004). Childhood bullying: Current empirical findings and future directions for research. *Aggression and Violent Behavior*, 9: 379–400.

Günaydın, B. (2006). *Ergenlerin Akran Bağımlılığının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Bolu.

Gürler, A. (2005). *Çocuğun Suça Yönelmesinde Aile Faktörünün ve Akran Gruplarının Rollerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Halıcı, P. (2005). *Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına Devam Eden Ve Ailesiyle Birlikte Yasayan 12-14 Yas Grubu Çocukların Saldırganlık Eğilimleri İle Benlik Kavramlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hassan, M. S., Osman, M.N. ve Azarian, Z. S. (2009). Effects of Watching Violence Movies on the Attitudes Concerning Aggression among Middle Schoolboys

(13-17 years old) at International Schools in Kuala Lumpur, Malaysia. *European Journal of Scientific Research*, 38(1):141-156.

Hawkins, D. L., Pepler, D. J., ve Craig, W. M. (2001). *Naturalistic Observations of Peer Interventions in Bullying*. Blackwell Publisher, Malden, USA.

Hyde, J. S. (1984). How large are gender differences in aggression? A developmental meta-analysis. *Developmental Psychology*, 20(4): 722-736.

Hilooğlu, S. (2009). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbaca davranışlarını yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü*. Yüksek lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana

Hines, N. J. ve Fry, D. P. (1994). Indirect modes of aggression among women of Buenos Aires, Argentina. *Sex roles*, 213-236.

Horne, AM, Stoddard, JL. ve Bell, CD (2007). Group approaches to reducing aggression and bullying in school. *Group Dynamics-Theory Research And Practice, Issn 1089-2699*, 11(4): 262 - 271.

http://www.utbildning.gu.se/education/academic-life/student-services/peer-help-programme/Peer_Help_Programme/

Hussey, D. L., ve Flannery, D. J. (2008). Implementing and Evaluating School-Based Primary Prevention Programs and the Importance of Differential Effects on Outcomes. *Journal of School Violence*, 6(2): 117-134.

İlköğretimde Sosyal Beceri Eğitimi (2010). Ankara Valiliği, Milli Eğitim Müdürlüğü, Ankara

Karahan, T. F., Özcan, K. ve Ağlamaz, T. (2009). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikli En Önemli Değer Algısı Açısından İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22 (1): 211-229.

Karataş, Z. (2008). *Bilişsel davranışsal teknikler ile psikodrama teknikleri kullanılarak yapılan grupla psikolojik danışma Uygulamalarının ergenlerde saldırganlığı azaltmadaki Etkilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Karataş, Z. ve Gökçakan, Z. (2009). Psikodrama Teknikleri Kullanılarak Yapılan Grup Uygulamalarının Ergenlerde Saldırganlığı Azaltmadaki Etkisinin İncelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(4): 357-366.

Kenneth, W. M. (2001). Assessment of Children's Social Skills: Recent Developments, Best Practices, and New Directions. *Exceptionality*, 9(1&2): 3-18.

Kırmızıtoprak, E. (2007). *Gençlerin cinsel yolla bulaşan Hastalıklar ve güvenli cinsel yaşam Konusunda bilgi ve davranışlarına akran Eğitiminin etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.

Kluwer, W. (1967). *Aggression*. Brooks, B. R. (Ed.). *The American Journal of Nursing*, 67(12): 2519-2522.

Koçak, E. (2008). *Ergenlerde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve Sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Kuruöz, M. ve Koç, M. (2007). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde karşılaştıkları engeli aşmada saldırganlığı kaynak gösterme düzeyleri. XVI. *Ulusal eğitim bilimleri kongresi*.

Lane, K. L., Wehby, J., Menzies, H. M., Doukas, G. L., Munton, S. M. ve Gregg, R. M. (2003). Social Skills Instruction for Students at Risk for Antisocial Behavior: The Effects of Small-Group Instruction. *Behavioral Disorders*, 28(3), 229–248.

Liberman Robert P. (1988). *Psychiatric rehabilitation of chronic mental patients*. The USA.

Lochman, J. E., Coie, J. D., Underwood, M. K. ve Terry, R. (1993). Effectiveness of a social relations intervention program for aggressive and nonaggressive, rejected children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(6): 1053-1058.

Naylor, P. ve Cowie, H. (1999). The effectiveness of peer support systems in challenging school bullying: the perspectives and experiences of teachers and pupils. *Journal of adolescence*, 22(4):467–479.

Novak, K. (2004). Controlled Aggression. *Nature Review Cancer*, 24: 838.

O'Donnell, Lydia., Stueve, Ann., Myint-U, Athi., Duran, Richard., Agronick, Gail, ve Wilson-Simmons, Renée (2006). Middle School Aggression and Subsequent Intimate Partner Physical Violence. *Journal of Youth and Adolescence*, ISSN 0047-2891, 35(5): 693 – 703.

Omay, H. (2008). *İlköğretim okulları öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırganlık ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Owens, L.A. ve Johnston-Rodriguez, S. (online erişim, 14 May 2010). *International Encyclopedia of Education* (Third Edition): 865–869.

Öğülmüş, S. (1996). Okullarda Şiddet ve Alınabilecek Önlemler. *Eğitim-Bir Sen*, *Eğitime bakış*, 16-24.

Önalın-Akfırat, F. (2006). Sosyal Yeterlilik, Sosyal Beceri ve Yaratıcı Drama - *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1):39-58.

Öz, Emine S. (2007). *İlköğretim I. kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özsoy-Karabulut, Ö. (2003). *Aile Planlaması Konusunda Üniversite Öğrencilerinin Akran Eğitimi Etkinliklerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Rehber Öğretmenlere İlişkin Sayısal veriler (2010).
www.firatyalcin.com/2012/02/rehber-ogretmenlere-iliskin-saysal.html

Reidya, D. E., Sloana, C. A. ve Zeichnera, A. (2009) Gender role conformity and aggression: Influence of perpetrator and victim conformity on direct physical aggression in women. *Personality and Individual Differences*, 46(2): 231–235.

Rose-Krosner, L. (1997). The Nature of Social Competence: A theoretical Review. *Social Development*, 6(1): 111-135.

Sarıca, A. K. (2008). *Sosyal beceri programının ergenlerin saldırganlık düzeyine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Mersin üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Mersin.

Sazak E. (2003). *Zihin Engelli Birey İçin Hazırlanan Akran Aracılı Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkiliğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Sencar-Tokgöz, S. (2007). *The effect of peer instruction on sixth grade students' science achievement and attitude*. Doktora tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Shechtman, Z. ve Ifargan, M. (2009). School-based integrated and segregated interventions to reduce aggression. *Aggressive behavior, ISSN 0096-140X*, 35(4): 342 – 356.

Şevkin, B. (2008). “Müzakere (problem çözme) ve arabuluculuk” eğitim programının ilköğretim 4. – 5. Sınıf öğrencilerinin çatışma çözüm stilleri ve saldırganlık eğilimleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Tagay, Ö., Baydan, Y. ve Voltan- Acar, N. (2010). Sosyal Beceri Programının (BLOCKS) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (3): 19-28.

Taştan, N. (2004). *Çatışma çözme ve akran arabuluculuğu eğitimi Programlarının ilköğretim altıncı sınıf Öğrencilerinin çatışma çözme ve akran arabuluculuğu becerilerine etkisi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Taştan, N. ve Öner, U. (2008). Akran Arabuluculuğu Eğitim Programının İlköğretim Altıncı sınıf Öğrencilerinin Akran Arabuluculuk Becerilerine etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 160-168.

Taylı A. (2006). *Akran Yardımcılığı Uygulaması Aracılığıyla lise Öğrencilerinde kişisel ve sosyal sorumluluğun Arttırılması*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Tekinsav-Sütçü, G. S. (2006). *Ergenlerde öfke ve saldırganlığı azaltmaya Yönelik bilişsel davranışçı bir müdahale Programının etkililiğinin değerlendirilmesi*. Doktora tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tok, Y. (2001). *Cinsiyet Rollerine İlgili Farklı Kalıp Yargılara Sahip Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Topkaya, N. (2006). *Hizmet Öncesi Psikolojik Danışmanların Cinsel Bilgi Kaynakları, Yeterlilik Düzeyleri, Bilgi İhtiyaçları ve Cinselliğe Yönelik Tutumları*. Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topping K.J. (1996). The Effectiveness of Peer Tutoring in Further and Higher Education: A Typology and Review of Literature. *Higher Education*, 23: 321-345.
- Tuzgöl, M. (1998). *Anne-Baba tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, D. ve Nazlı, S. (2010). Akran Yardımcılığı Müdahalesinin Etkililiği: Balıkesir Karesi İlköğretim Okulu Örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (23): 17-35.
- Uzamaz, F. (2000). *Sosyal beceri eğitiminin ergenlerin kişilerarası ilişki düzeylerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Adana.
- Uz-Baş, A. (2003). İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrencilerin sosyal becerileri ve okul uyumu ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin

incelenmesi. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, İzmir.

Uz-Baş, A. (2009). Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(18): 90-110.

Uz-Baş, A. (2010). Sınıf-temelli bir sosyal beceri eğitimi programının ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin güvengelik ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2): 731-747.

Ültanır, E. (2005). Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1).

Wiedemann, C. (2007). Fruitless aggression. *Nature reviews neuroscience*, 8: 5.

Vahedi, S., Fathiazar, E., Hosseini-Nasab, S. D., Moghaddam, M. ve Kiani, A. (2007). The Effect of Social Skills Training on Decreasing the Aggression of Pre-school Children. *Iran J Psychiatry*, 2: 108-114.

Yalçın, İ. (2004). *Ailelerinden Algıladıkları Destek Düzeyleri Farklı Lise öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yasankul, N. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ile eğitim algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yavuz, Ş. (2007). *Son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yavuzer, Y. ve Üre, Ö. (2010). Saldırganlığı Önlemeye Yönelik Psiko-Eğitim Programının Lise Öğrencilerindeki Saldırganlığı Azaltmaya Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24: 389-405.

Yıldırım, M. (2006). *Sosyal beceri eğitiminin lise 2. sınıf öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, İ. (2008). *Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çok boyutlu olarak incelenmesi* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yiğit, R. ve Yılmaz, H. (2011). İlköğretim 11. Kademe öğrencilerinin sosyal Beceri düzeyleri ile benlik saygısı Arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31: 335-347.

EKLER

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

(Ek-1)

1-Okul numarası:

2-Cinsiyet : Kız Erkek 3-Sınıf : 6 7 8

4-Anne-baba ilişki durumu:

Birlikte yaşıyorlar ayrı yaşıyorlar anne öldü, baba sağ Baba öldü, anne sağ her ikisi de öldü

5-Baba-eğitim durumu

Okur-yazar Okur-yazar değil İlkokul Ortaokul Lise Yüksekokul/üniversite

6-Anne-eğitim durumu

okur-yazar Okur-Yazar değil İlkokul Ortaokul Lise Yüksekokul/üniversite 7-Kardeş sayısı (kendiniz hariç): 1-2 3 veya üstü 8-Kardeşler arasındaki sırası: başta ortada sonda 9-Konut türü: Müstakil Apartman 10-Ev aidiyeti: Kira Kendi evi 11-Aylık gelir düzeyi: ortanın altı orta ortanın üstü

(Ek. 2)

Saldırganlık Ölçeği

Bu ölçek size yönelik bazı ifadeleri içermektedir. Sizden istenen her ifadeyi dikkatlice okuyarak bunların sizin için ne kadar geçerli olduğunu karşısındaki ilgili kutucuklardan sadece birini (X) şeklinde işaretlemenizdir. Araştırma sonuçlarının bilimselliği için lütfen tüm ifadeleri içtenlikle cevaplayınız.

	Hiç Geçerli Değil	Nadiren Geçerli	Ara sıra geçerli	Sıklıkla geçerli	Her zaman Geçerli
Kendime kazandığım başarı derecesine göre değer veririm					
Kavgaya ve çatışmadan kaçınırım					
Benim görüşlerime zıt olan görüşleri alt etmekten hoşlanırım					
İnsanlar özde iyiliksever ve yumuşaktırlar.					
Beni kıran insanların mahvolduğunu görmek isterim.					
İnsanları eğitmek için hatalarını cezalandırmak gerekir.					
Bana hakaret eden insanı yumruklayıp yere sermek isterim					
Karşımdakinin anlamını bilmediğini düşündüğüm kelimeleri kullanmaktan kaçınmam					
İnsanın her durumda kendi çıkarını koruması doğaldır.					
Başkalarının görüşümü kabul etmemeleri beni rahatsız etmez.					
Bana yapılan her türlü eleştiri kendime duyduğum saygıyı zedeler					
Karşılık göreceğimden emin olmadan sevgimi açığa vurmam					
Davranışlarımda kendi çıkarımı ön plana aldığım zaman suçluluk duyarım					
Konuşmalarım küfür kullanırım					
İnsanlar bencil ve acımasızdır.					
Başkalarına zarar vermemeye özen gösteririm.					
Bir yarışmada kazanamadığım zaman hakkımın yendiği duygusuna kapılırım.					
Karşımdakiler üstünlüğümü kabul etmedikleri zaman bozulurum.					
Gazetelerde özellikle cinayet haberlerini okurum					
İnsanların özünde kavgacı ve yıkıcı olma eğiliminin olduğuna inanırım.					
Hatalarımı kolay kolay kabul edemem.					
Elime geçeni fırlatıp atacak kadar sinirlendiğim olur.					
TV’de cinayet sahnelerini seyretmekten hoşlanırım					
Karşımdakiler herhangi bir konuda üstünlüğümü kabul etmezlerse aldırış etmem					
Sokakta kavgaya eden insanları gördüğümde ilgi ile seyrederim.					
Başkaları görüşümü kabul etmediği zaman bozulurum.					
Beni kıran insanları bağışlamam					
İnsanları eğitmek için iyi davranışları ödüllendirilmelidir.					
İnsanların bir arada yaptıkları haksızlıklar için suçluluk duymalarına gerek yoktur.					
Bu dünyada yaşamanın tek yolu sert ve acımasız olmaktır.					
Bana biri zarar verdiğinde “öcümü almalıyım” diye düşünürüm					
Benim görüşlerime zıt olan görüşleri dinlemekten hoşlanırım.					
Elime geçeni atıp kırmak isteyecek kadar öfkelenmişim olmaz					
Üstünlüğümü kabul eden insanlarla beraber olmaktan hoşlanırım					

	Eleştiriyi kendimi geliştirmek için bir fırsat sayıp hoş karşılarım					
	Başkalarının anlamını bilmedikleri kelimeleri kullanmaktan hoşlanırım.					
	Konuşmalarımda küfre yer vermem					
	Bir yarışmayı kazanamadığım zaman rakibimin zayıf yanlarını düşünerek avunurum.					
	Gazetelerde özellikle sanatsal ve kültürel etkinliklere ilişkin haberleri okurum					
	Filmlerdeki cinayet sahnelerine bakamam					
	Akıllica davranmayan kimseler alaya alınmaya mahkumdur					
	Bende hata bulanların gördüğüm hatalarını hemen yüzlerine vururum					
	İnsanlara yanıtlamayacaklarını bildiğim sorular sorarım					
	Benimle özelliklerim açısından aynı düzeyde olan insanlarla beraber olmak isterim.					
	Kızdığım insanların kusurlarını bulur çevredekilere anlatırım.					

SOSYAL BECERİ EĞİTİM PROGRAMI

(Ek-3)

I. OTURUM

- ⇒ GRUP ÜYELERİNİN BİRBİRLERİYLE TANIŞMASI
- ⇒ GRUP KURALLARI OLUŞTURMA
- ⇒ OTURUMLARIN ZAMANINI BELİRLEME

II. OTURUM

- ❖ ÇEVREYİ GÖZLEMLEME
- ⇒ HANGİ SESLERİ DUYUYORSUNUZ

- ⇒ NELER DİKKATİNİZİ ÇEKTE

- ⇒ ARKADAŞIM NE GİYMİŞ

- ❖ TANIŞMA
- ⇒ GÖZ KONTAĞI KURMA

- ⇒ KARŞINDAKİNE GÜLÜMSEME

- ⇒ TOKALAŞMA (KIZ-ERKEK FARKI)

- ⇒ SELAM VERME – HAL/HATIR SORMA

- ⇒ ADINI SORMA

- ⇒ KENDİNİ TANITMA
- ⇒ GÜZEL SÖZ SÖYLEME
- ❖ AYRILMA
- ⇒ AYRILMAK İÇİN İZİN İSTEME
- ⇒ SOHBETTEN HOŞNUT OLDUĞUNU SÖYLEME
- ⇒ AYRILIRKEN İYİ DİLEKLERDE BULUNMA

III. OTURUM

- ❖ DUYGULARI ANLAMA VE EMPATİ
- ⇒ İNSANLARIN SÖZSÜZ DAVRANIŞLARINA BAKARAK NELER HİSSETTİKLERİNİ ANLAMAK
- ⇒ ÖRNEK BİR DURUMDA NASIL HİSSETTİKLERİNİ GÖSTERİRLER (yazılıdan düşük not aldıklarında)
- ⇒ YÜZ İFADESİNE BAKARAK NELER HİSSETMİŞ OLABİLECEĞİNİ ANLAMAK
- YALNIZ-ÜZGÜN
- SIKINTILI-GERGİN
- RAHATSIZ –KIZGIN
- HOŞ-MUTLU
- (bu durumları yüz ifadenle göster)
- ❖ EMPATİ
- ⇒ ANLADIĞIMIZI GÖSTEREN TEPKİLER VERMEK
- ⇒ KARŞIMIZDAKİNİ CİDDİ-ETKİN BİR ŞEKİLDE DİNLEMEK

⇒ AŞAĞIDAKİ DURUMLARI UYGUN BİR DİLLE İFADE EDİN –KARŞINIZDAKİNİ ANLADIĞINIZI GÖSTERİN--

- Annenizin pişirdiği yemeği yemek istemiyorsunuz
- Arkadaşınızın size aldığı hediye pekte hoşunuza gitmedi
- Dersine çalışmayan öğrenciyeye öğretmeniniz kızdı
- Ödev yapmadığınız için öğretmeniniz size azarladı

IV. OTURUM

❖ GRUPLA BİR İŞİ YÜRÜTME BECERİLERİ

⇒ SORUMLULUK ALMAK

⇒ BAŞKALARININ GÖRÜŞLERİNİ ANLAMAYA ÇALIŞMAK

⇒ YAPAMAYACAĞIMIZ ZAMAN UYGUN KİŞİLERDEN YARDIM İSTEMEK

⇒ YARDIMA İHTİYACI OLANLARA YARDIM TEME TEKLİFİNDE BULUNMAK

⇒ YANLIŞ YAPINCA ÖZÜR DİLEMEK

⇒ YARDIM ALDIKTAN SONRA TEŞEKKÜR ETMEK

❖ GRUP İÇİNDE OLUMLU DİKKAT ÇABASI

⇒ DİKKAT ÇEKMEK BİR AMAÇ DEĞİL SONUÇTUR

⇒ DİKKAT ÇEKMEK İÇİN OLUMSUZ DAVRANIŞLARDA BULUNMAMAK (sınıf içindeki yaramazlıklar)

⇒ OLUMLU DAVRANIŞLARINDA DİKKAT ÇEKİCİ OLDUĞUNU VE DAHA KALICI OLDUĞUNU BİLMEK

V. OTURUM

❖ ÖFKE KONTROLÜ

⇒ ÖFKEYE SEBEP OLAN DURUMLAR-OLAYLAR NELERDİR?

⇒ DÜŞÜNDE-FİZYOLOJİK TEPKİLER-İLETİŞİM-DUYGU-DAVRANIŞ

(yukarıdaki özelliklerde ne tür etkilenmeler olur)

⇒ FİZYOLOJİK TEPKİLER:

- KAN ŞEKERİ- ZOR NEFES ALAMA- NABİZ ARTIŞI- BAŞ, KAS, SIRT, BOYUN

AĞRILARI

⇒ ZİHİNSEL TEPKİLER

- ODAKLANAMAMA- DÜŞÜK PERFORMANS- UNUTKANLIK- UYKUSUZLUK-

DİKKATSİZLİK

⇒ DAVRANIŞSAL TEPKİLER

- ALKOLİZM- SİGARA-ACELECİLİK-İLAÇ KULLANMA-AŞIRI YEMEK

❖ BAŞA ÇIKMA YOLLARI

⇒ FİZYOLOJİK UYGULAMALAR

- NEFES EGZERSİZİ- KAS GEVŞEME-SPOR YAPMAK-BİR SÜRELİĞİNE

ORTAMDAN UZAKLAŞMAK

⇒ ZİHİNSEL UYGULAMALAR

- OLUMLU DÜŞÜNME- ÇÖZÜM YOLLARINI DÜŞÜNME

⇒ DAVRANIŞSAL UYGULAMALAR

- ZAMANI ETKİLİ KULLANMA-ETKİLİ İLETİŞİM-DUYGULARI İFADE ETME

⇒ BEN DİLİ

- OLAYLARIN BİZDE SEBEP OLDUĞU DUYGU VE DÜŞÜNCEYİ İFADE ETMEK

- AŞAĞIDAKİ OLAYLARI BEN DİLİNİ KULLANARAK İFADE EDİN

- *'arkadaşınız buluşma yerine geç kaldı.'*
- *'anneniz sevmediğiniz yemeği yapmış.'*
- *'Aileniz siz, sizden daha başarılı olan bir öğrenci ile kıyaslıyor'*
- *'babanız gelecek sınavda daha başarılı olmanız için size baskı kuruyor.'*

VI. OTURUM

- ❖ STRES DURUMUYLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ
- ⇒ STRESE SEBEP OLAN DURUMLAR NELERDİR?
- ⇒ STRESE YOL AÇAN TEMEL DÜŞÜNME BİÇİMLERİ
- YA HEP YA HIÇ: insan bir işi mükemmel yapamayacaksa hiç yapmasın
- AŞIRI GENELLEME: beni hiç kimse anlamıyor
- ZİHİNSEL SÜZGEÇ: sadece olumsuzluklara odaklanma
- OLUMLUYU GEÇERSİZ KILMAK: sınav kolay olduğu için iyi not aldım
- ⇒ STRES DURUMUNDA KULLANILAN OLUMSUZ YÖNTEMLER
- AŞIRI YEMEK- SİĞARA KULLANMAK-ALKOL KULLANMAK- KAFEİNLİ İÇECEKLER İÇMEK-OLAYI GÖRMEZDEN GELMEK
- ⇒ STRESLE BAŞA ÇIKMADA KULLANILMASI GERKEN OLUMLU YÖNTEMLER
- AKILCI OLMAYAN OLUMSUZ DÜŞÜNCELERİ DEĞİŞTİRMEK
- DÜZENLİ SPOR KAS GERGİNLİĞİNİ AZALTIR VE KİŞİYİ RAHATLATIR
- AİLE, ARKADAŞ, ÖĞRETMEN GİBİ SOSYAL DESTEK SİSTEMLERİNDEN YARDIM ALINABİLİR
- ENERJİNİZİ AKTARABİLECEĞİNİZ AKTİVİTELER BULMAK
- İLETİŞİM BECERİLERİ KAZANMAK
- SAĞLIKLI BESLENMEK

VII. PROBLEM ÇÖZME

- ❖ PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ

- ⇒ PROBLEMİN KAYNAĞINI BELİRLE
 - KİŞİLERLE İLGİLİ BİR PROBLEM YAŞIYORSAN, ONLARLA KONUŞARAK PROBLEMİN SEBEPLERİNİ BİRLİKTE BELİRLEYİN
- ⇒ UYGULANABİLİR, SONUCU OLUMLU ETKİLEYECEK ÇÖZÜM YOLLARINI BELİRLEYİN
- ⇒ BELİRLEDİĞİNİZ ÇÖZÜM YOLLARINI UYGULAYIN
 - PROBLEM ÇÖZÜLMEDİ İSE, SORUNUN KAYNAĞINI YANLIŞ BELİRLEMİŞ OLABİLİRSİNİZ, BU SEBEPLE YENİDEN SORUNUN SEBEPLERİNE BAKIN
 - ÇÖZÜM YOLLARINI YENİDEN BELİRLEYİN
 - ÇÖZÜME ULAŞAMADIYSANIZ BAŞKA BİRİLERİNDEN YARDIM İSTEYİN (YARDIM İSTEMEK ACİZLİK DEĞİL, AKSİNE BİLİNÇLİ DAVRANIŞTIR)
 - ŞİDDET HİÇBİR ZAMAN KALICI ÇÖZÜMSAĞLAMAZ !!!

VIII. OTURUM

- ÇALIŞMAYI SONLANDIRMA
 - ⇒ ÖĞRENİLENLERİN GENEL TEKRARI
 - ⇒ ÖĞRENCİLERDEN OTURUMLARIN İÇERĞİYLE İLGİLİ DÖNÜT ALMA
 - ⇒ ÖĞRENDİKLERİNİ DİĞER AKRANLARINA ANLATMA YÖNTEMİ
 - ⇒ KAÇ KİŞİLİK GRUPLAR OLACAK
 - ⇒ NE ZAMAN TOPLANACAKLAR
 - ⇒ KARŞILAŞABİLECEKLERİ PROBLEMLER KONUSUNDA UYARMA
 - ⇒ SÜPERVİZOR OLARAK UYGULAYICIDAN HER ZAMAN YARDIM ALINABİLECEK
- ÖĞRENCİLERE KATILIM BELGESİ VERİLEREK EĞİTİM BITİRİLDİ

AKADEMİK ÖZGEÇMİŞ

İsmail YELPAZE 1984 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünden 2010 yılında mezun oldu. Yüksek Lisans derecesini 2012 yılında “Akran Aracılığıyla Verilen Sosyal Beceri Eğitim Programının İlköğretim İkinci Kademedeki Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerine Etkisi” konulu tezi ile Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı'ndan aldı. İsmail YELPAZE, 2010 yılında Kahramanmaraş Muallim Hayrullah Efendi İlköğretim Okulu'nda Rehber Öğretmen olarak göreve başladı. 2012 yılında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının açmış olduğu Öğretim Üyesi Yetiştirme (ÖYP) programı kapsamında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesine Araştırma Görevlisi olarak atandı. Yelpaze iyi derecede İngilizce bilmekte olup, bekârdır.

ACADEMICAL CV

İsmail YELPAZE was born at Kahramanmaraş/Turkey in 1984. He was undergraduated from guidance and psychological counseling at Boğaziçi University in 2010. He is a graduate student from september-2010 at Gaziantep University. His topic of master degree is ‘the effectiveness of social skills program via peer helping on the level of aggression of secondary school students.’ İsmail Yelpaze was a teacher at Kahramanmaraş Muallim Hayrullah Efendi elementary school from December-2010 to February-2012. He has been a research assistant at Kahramanmaraş Sütçü İmam University from February-2012. Mr. Yelpaze is good at English Language.